

ፖለቲካዊ ፀገማት ሃገርናን መፍትሔ ሐሳባትን

ህዝቢ ትግራይ ካብ ከመይ ኩነታት ኣሎ? እንታይ ክገብር ይግበኦ?

መእትዊ

ቅድሚ ዕስራን ሓሙሽተን ዓመታት ኢህወደግ ንናይ ደረገ መንግስቲ ብውግእ ብምስግር ፖለቲካዊ ስልጣን ድሕሪ ምቁፅፃሩ ሰለይ እናብሉ እናዓበዩ ዝመፁ ፖለቲካዊ ፀገማት ብግልፂ ጎሊሆም ክረኣዩ ጀሚሮም ኣለዉ። ኣብዚ ሕዚ እዋን እቲ ገዛኢ ውድብን ንሱ ዝመረሐ መንግስትን ምህላው እዞም ፀገማት ኣሚኑ ንምፍተሖም እናተንቀሳቀሰ፤ ምዝራብ ካብ ዝጅምር ፀኒሑ ኣሎ። እዚ ኩነታት ንዝኾነ ናይ ዓዱ ደሕንነትን ሰላምን ከምኡ እውን ቀፃልነት ዘለዎ ስነ-ቁጠባዊ ዕብዮትን ማሕበራዊ ምዕባለን ንዝምነ ፈታዊ ሃገር ዝኾነ ዜጋ ከተሓሳስቦ ግድን እዩ። ኣብዚ ጉዳይ ዝተፈላለዩ ሪኪቶታት ይቐርቡ ኣለዉ።

ድሕሪ ምፍጻም ዕጥቃዊ ቃልሲ ኣብቲ ግዜ እቲ ኩነታት ብዝፈቐዱ መሰረት ብህዝቢ ተሳትፎ ሕገ-መንግስቲ ኣዕዲቕና በዚ ሕገ-መንግስቲ እናተመራሕና ጉዕዞ ካብ እንጅምር ካብ ዕስራ ዓመት ንላዕሊ ኣቐፂርና። በዞም ዝሓለፍናዮም ዓማውቲ ብዙሓት ዘመዝገብናዮም ዓወታት ከም ዘለዉ ኮይናም፤ ክንሰርሖም ዝግብኡ ብዙሓት ዋኒናት እውን ኣለዉ። ኣብዚ ዕሑፍ ብቐንዱ ክስርሑ ዝግበኦም ብፍላይ ድማ ኩነታት ፖለቲካ ሃገር፤ ዝተረጋገፀ ዕብዮት ስነ-ቁጠባን ማሕበራዊ ምዕባለን ምቹው ክኸውን ንምግባር፤ ፖለቲካዊ ስልጣን ብሰላማውን ዲሞክራሲያውን መንገዲ ንዝሰዓረ ፖለቲካዊ ሓይሊ ክተሓላለፍ ንምግባር፤ ኣብዚ ግዜ እዚ ዝረኸ ዘሎ ህውከትን ዘይምርግጋዕን ኣብ ፖለቲካ እንታይ እንተዝስራሕ ዝሓሸ ምርግጋዕ ይፈጥር ኣብ ዝብል ዋኒን ዘለኒ ሐሳብ ንምክፋል እዩ።

እዚ ሓፂር ዕሑፍ ሽድሽተ ክፍልታት ኣለውዎ። እቲ ናይ መጀመርያ ፖለቲካዊ ፀገማት እንታይ እዮም? መበገሲኦም እንታይ እዩ? ዝብል ዋኒን ይድህስስ። ብምቕፃል እዚ ሕዚ እንርከበሉ ፖለቲካዊ ኩነታት ከመይ እናዓበዩ መፂኡ? ናበይ ከ ይወስደና? ዘለዉ መማረዕታት እንታይ እንታይ እዮም? ዝብል ሐሳብ የልዕል። ሳልሳይ ህዝቢ ትግራይ ኣብዚ ዘሎ ናይ ኢትዮጵያ ፖለቲካ ባዕሉ ኣብ ምንታይ ቦታ የቐምጥ? ዝብል ሕቶ ኣልዒለ ዘለኒ ሪኪቶ ከቐምጥ እዩ። ራብዓይ ኣብዚ እዋን እናዓበዩ ዝኸይድ ዘሎ ፖለቲካዊ ቀውሲ ሓይልታት ፀጥታ ብፍላይ ድማ ሰራዊት ምክልኻል ሃገር ኢዱ ኣእትዩ ክፈትሖ ይኸእል ዶ? ኣብ ዝብል ሕቶ

ዘለኒ ኣተሓሳስባ ክገልፅ እዩ። ሓምሻይ ካብዚ ብግልፂ ዝርእ ዘሎ ፖለቲካዊ ቀውሲ ከመይ ምውፃእ ይክኣል ኣብ ዝብል ዛዕባ ዝረኣየኒ ሓሳብ ከቕርብ እዩ። ኣብ መወዳእታ ድማ መጠቓለሊ ሓሳብ ክህሉ እዩ።

ኣብ ኣቀራርባ እቲ ሓሳብ ብግልፂ ከም ዝረኣ እዚ ሕዚ እንርከበሉ ፖለቲካዊ ኩነታት ብጣዕሚ ዘተሓሳስብ ብምዃኑ ብስልጡን መንገዲ ተመኻኺርና ዓብይ ጉድኣት ቅድሚ ምብፅሖ ንፍተሓዩ። እቲ ፀገም ንምፍታሕ ድማ ኣብ ኢህወደግን እዚ ውድብ ኣብ ዝመርሖም መንግስቲታዊን ውድባዊን መሓውራት ጥራሕ ተሓፂርና ብንገብሮ ምንቅስቓስ መፍትሒ ክመፅኣ ኣይክእልን። ካብዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገለፀ መሓውር ብተወሳኺ ካብ ፓረትን መንግስትን ወፃኢ ዘለዉ ሓይልታት ፖለቲካን ምልኣተ-ህዝብን ብስፍሓትን ብንቕሓትን ክሳተፉ እንተለዉ እቲ ፀገም ብርግፀኝነት ክፍታሕ ይክኣል ኣብ ዝብል መበገሲ ሓሳብ ዝለዓል እዩ። እዚ ድማ ብልዑል ናይ ህዝብታት መስዋእትን ተሳትፎን ዝፀደቐ ሕገ-መንግስትና ተደራሽና ኣብዚ ሕገ-መንግስቲ ዝተቐመጡ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት መሉእ ብዘይ ጎደሎ ኣብ ተግባር ንምውፃል ኣብዙይ ዓንኬል ውሽጢ ሓይልታት ፖለቲካ እውን ብዘይ ናይ ማንም ፅዕንቶ ገደብ ዘይበሉ ፖለቲካዊ ምንቅስቓስ ገይሮም ኣብ መወዳእታ ድማ ብገለልተኛ ዓለም-ኣቀፍ ተዓዘብቲ ነፃን ዲሞክራሲያውን ብዘይ ናይ ማንም ፅዕንቶ ዝተፈጸመ መረፃ ምኻኑ ተረጋጊፀ ዝተኻየደ መረፃ ዝሃበና ውፅኢት ተቐቢልና ክንገብዝ ቆሪፅና ክንለዓል እንተለና ጥራሕ እዩ ኣብ ዝብል ኣተሓሳስባ ይድረኽ። እዚ ፖለቲካዊ ከይዲ ብዙሕ ስራሕን ግዘን ዝሓትት ስለዝኾነ ኣብ ሕዚ ክጅመር ይግባእ ዝብል እምነት ኣለኒ።

ኣብ ሃገርና ዘሎ ፖለቲካዊ ዘይምርግጋእ ብምጥቃምን ንዕኡ ብምጉህሃርን ብምግዳድን ኣብ ቁፅፅር ወፃኢ ክኸውን ዝደልዩን ዝፅዕሩን ናይ ወፃኢ ሓይልታት ከይፃረፉ ይሰርሑ ከም ዘለው ምዕብብ ይክኣል። ንዞም ናይ ወፃኢ ሓይሊታት ንምግልጋል ወሲኖም ዝንቀሳቐሱ ናይ ውሽጢ ዓዲ ሓይሊታት እውን ኣለው። እዚኦም ብሓባር ዝፈጥርዎ ፖለቲካዊ ዘይምርግጋዕ፤ ካብኡ ሓሊፉ እውን ቀውሲ ክንፃወሮን ክንምክቶን እንክእል ፈተውቲ ዓዶም ዝኾኑ ፖለቲካዊ ሓይልታት ኣብ ዘስማዕምፃም ፖለቲካዊ መድረኽ ተራኪቦም ንቐደም ኣብ ሃገር ኣብ ውሽጢ ዘለው ዘለው ፀገማት እንተውግዱ ወይ ምትእምማን እንትፈጥሩ እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ። እዚ ድማ ሕገ መንግስቲ መሰረት ገይርካ ክጅመር ዝክእል እዩ ኢሰ እኣምን። ከምዘይ እንተኾይኑ ናይ ወፃኢ ሓይልታት ምስ ገለ ናይ ውሽጢ ሓይሊታት ብምትሕብባር ክፈጥርዎ ዝደልዩ

ቅልቅላው ምምካት ንክእል ኢና። እንተዘይ ኮይኑ ዘጋጥም ቅልውላው ንምፍታሕ ክንፅገም ኢና ማለት እዩ።

ሃገርና ዘላቶ ፖለቲካዊ ኩነታት

ሃገርና ኣብዚ እዋን ብጣዕሚ ኣብ ዘይተረጋገፀ ፖለቲካዊ ኩነታት ውሽጢ እያ እትርከብ ዝበል እምነት ኣለኒ። መንግስቲ ዘውፀኡም መግለፅታት እውን አዙይ የመላኽቱ። ሰፊሕ ስእነት ሰናይ ምምሕዳር ከም ዘሎ፤ብቲ ሓደ ወገን እውን ኣብ ዝተፈላለዩ መሓውራት መንግስቲ ግዕዙይ ምሕደራ ከም ዝተስፋሕፈሐ፤ ፀገም ክራይ ኣካብነት ልዑል ከም ዝኾነ፤ብክነት ገንዘብን ንብረትን መንግስቲ ብስፍሓት ከም ዝረከ፤ዓብይ ተስፋ ዝግበረሎም ሃገራዊ ፕሮጀክታት ኣብ ግዜኦም ከም ዘይውድኡ፤ እዙይ ድማ ነዛ ሃገር ንዘለዓለ ፀገም የሳጥሓ ከም ዘሎ ይግለፅ። ኣብ ዝተፈላለዩ ከባብታት ሃገርና ብዝተፈላለዩ መልዓልታት (ሕቶ መንነት፤ ሕቶ ኢኮኖሚያዊ ተጠቓምነት፤ጉድለት ፍትሒ፤ስእነት ሰናይ ምምሕዳር ወዘተ) ኣብ ኦሮሚያ፤ህዝብታት ደቡብ፤ኣምሓራን ትግራይን ምልዕዓል ህዝብን መንግስቲ ድማ ሕቶታቶም ክፈትሓሎም ብሰላማዊ መንገዲ እናሓተቱ ይርከቡ።

ብርግፅ ከም ሃገርና ዝበሉ ድሑራት ሃገራት ዱልዱል ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ክህልዎም ብዙሓት ፈተናታትን ዕንቅፋታትን ከሓልፉን ቀሊል ዘይበሃል ግዜ ክወስዱን ከምዝግባእ ይእመን። ምክንያቱ ከዓ ናይቲ ሕብረተሰብ ብርኪ ዕቤት ማሕበረ-ኢኮኖሚ ዘቕምጦም ግድን ክሕለፉ ዝግበኦም ዕንቅፋታት ስለ ዝህልዉ። እዚ ናይ ሃገርና ብርኪ ዕቤት ዘቕምጦልና ተፅዕኖ ጭቡጥ ተፅዕኖ ከም ዝኾነ ብምፍላጥ ኣብ ውሽጢ እዚ ጭቡጥ ኩነታት ኮይንና እንሰርሕ ምህላውና ተገንዚብና ምስ እዙይ ዝጠዓዓም ፖሊስን ስትራተጂን ኣውሊእኻ ኣብ ተግባር ምውዓል ይግባእ። ነዙይ ቀንዲ መልዓሊ ሕገ-መንግስቲ እዩ ኢሊ ይኣምን።

እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገለፀ ደረጃ ዕቤት ማሕበረ-ቁጠባ ዝፈጥሮ ጭቡጥ ፅዕንቶ ከም ዘሎ ኮይኑ ኩነታት ሃገርና ዘገናዘቡ ኣብ ማንም ደረጃ ብጣዕሚ ፅቡቕ ክበሃል ዝክእል ኣብቲ ግዜ ኩነታት ብዝፈቐዶ ብህዝባዊ ተሳትፎ ዝፀደቐ ሕገ-መንግስቲ ኣለና። እዚ ሕገ-መንግስቲ እዙይ ህዝብታት ፈቐዶም ክምርሕሉ ዘውፅኦም ናይዛ ሃገር እቲ ዝለዓለ ሕጊ እዩ። እዚ ሕገ-መንግስቲ መሰረታዊ ዝኾነ ኣወዳድባን ኣሰራርሓን መንግስቲ፤ ሰብኣውን ዲሞክራሲያውን መሰላት ውልቀን ጉጅለን ብዘይ ጎደሎ የማልእ። ዓለምለኻዊ ተቐባልነት ዘለዎም ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት

ተቆጣጠራት ረኪቦም እየም። እዙይ ብሓዳሽ መንፈስ ተፈጠሩ ንዝነበረ ህንፃት መንግስቲ (State Building) ዕቡቕ መልዓሊ ነይሩ።

እዚ ሕገ-መንግስቲ ኣብቲ ህዝባዊ ዕጥቂ ቆልሶ ውሽጢ ወያኔ ዲሞክራሲያዊ መንፈስ ዝተላበሰ ኣብ ኢህወደግ ዝመርሖ መንግስቲ ክህሉ እቲ ዝድለ ናይ መንግስቲ ኣሰራርሓን ባህርን መለክዒ (Standard) ክኸውን ኢልና ዘቐመጥናዮ ናይቲ ዕጥቂ ቃልሶ ዓወታት ናይ መወዳኦታ መዛዘሚ ነይሩ እብል። ደሓር ግን ኢህወደግ ምስ ካልኦት ሓይልታት ፖለቲካ ብፍላይ ከዓ ምስ ኦነግ ብሓባር ዘቐመጥዎ ናይ መንግስቲ ኣሰራርሓን ባህርን መለክዒ ክኸውን ዝበሎ ምትግባር እናኣበዮ እዛ ሃገር ናብ ዘይድለ መንገዲ እናኣተወት ትርከብ።

ድሕሪ እዙይ ዘሎ ኩነታት እንትረክብ ብዙሓት ኣወንታዊ ዕብዮታት ተመዝጊቦም እየም። እዚ ሕገ-መንግስቲ መሰረት ብምግባር ህዝብታት ሃገርና ዋላ ምስ ፀገሙ እንተኾነ ዓርሶም ናይ ምምሕዳር ልምዲ ረኪቦም ኣለዉ። ካበዚ ኣወንታዊ ይኹን ኣሉታዊ ተሞክሮ ድማ ዓርሶም ምምሕዳርን መሰሎም ሙሉእ ብሙሉእ እንተዝጥቀሙ ክህሉ ዝክእል ጥቕሚ ምርኣይ ጀሚሮም ይርከቡ። እዚ ሕገ-መንግስቲ ኣብ ተግባር እንትውዕል ከምቲ ኣብ ዕሑፍ ዘሎ ከምዘይኮነን ኣብ ኣተገባብራ ዘሎ ሕፃናትን ፀገምን ንምፍላጥ ኪኢሎም። ኣብዞም ዝሓለፉ ልዕሊ ዕስራ ዓመታት ብዝተሰርሖ ማሕበረ ቁጠባዊ ስራሕ ድማ እቲ ሕብረተሰብ ብዛዕባ መሰሎ፤ እዚ ሕገ-መንግስቲ ኣብ ዝፀደቀሉ እዋን ካብ ዝነበረ ንላዕሊ ብዝበለፀ ብምግንዛብ፤ እዚ ሕገ-መንግስቲ ክትግበር ፍልጠትን ድሌትን ኣለዎ።

ብዙሕ ሙሁር ሓይሊ ሰብ ተፈጠሩ፤ ኣብዛ ሃገር ዝተዘርገሑ መንገድታትን መራኸብቲ መስመራትን እቲ ሕብረተሰብ ብቐሊሉ ክራኸብ፤ ፍልጠቱን ዝረኸቦ ኢንፎርሜሽንን ምዕቡል ክኸውን ኣክኢልዎ። ምስ እዙይ ተተሓሓዙ ምስ ወፃኢ ዓለም ዘለና ርክብ ብብዙሓት ገመዳት ተኣሳሲሩ ብዝበለፀ እናጠንከረ መዲኡ። እዙይ ማለት ተፅዕኖ ግሎባይዜሽን እዚ ሕገ-መንግስቲ ኣብ ዝፀደቀሉ ዝነበረ እዋን ካብ ዝነበረ ዝበለፀ እዩ ማለት እዩ። እዞም ኩሎም ኩነታት ደሚርካ እንትረክብ እቲ ሕብረተሰብ ኣብ ጉዳያት ፖለቲካ ዘለዎ ኣተሓሳስባን ንምስታፍ ዘለዎ ፍልጠትን ድሌትን ወሲኹ ኣሎ ማለት እዩ። ብሓፂር ኣዘራርባ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ክሰፍሕ ይደሊ። እንተንኣሰ ኣብ ሕገ-መንግስቲ ተቆጣጠራት ዝረኸቡ መሰላት እንክይተሸርሸሩ ሙሉእ ብሙሉእ ኣብ ተግባር ክውዕሉ ይደሊ። ብኣንፃሩ መንግስቲ ድማ እዞም ተቆጣጠራት ዝረኸቡ መሰላት ዝግድቡ ኣሰራርሓታትን መምርሕታትን ብምውፃእ ምህዳር ዲሞክራሲ እናፀበቦ ይረከቡ። እዚ ተግባር ኣብ ውሽጢ ሃገርና ንዘሎ ፖለቲካዊ ቀውሲ ሓደ ዓበይ ምክንያት እዩ።

በዚ ሕገ-መንግስቲ ኣፍልጦ ዝተውሃቦም ሰብኣውን ዴሞክራሲያውን መሰላት ሙሉእ ብዝኾነ መንገዲ ዘይምትግባርን፤ እንትብእስ ድማ ምህዳር ዴሞክራሲ እናፀበበ እንትኸይድ ክልተ ነንባዕሎም ዝደጋገፉ ምክንያታት ኣለዉ ኢሉ ይኣምን። እቲ ቐዳማይ ናይ ፖለቲካ ስርዓት እንትኸውን እቲ ካልኣይ ድማ መንግስቲ ኣብ ውሽጢ ቁጠባ ዘለዎ ወሳኒ (ዓብይ) ግደ እዩ። እዚኦም ብምድግጋፍ ፈፃሚ ስራሕ ናይ መንግስቲ ክፍሊ ናይ ምውሳን ሓይሊ ሚዛን ካብ ካልኦት ክፍልታት ብዝበለፀ ከምዝን፤ ብምክንያት እዚ ኣሰራርሓ ተሓታትነት ክለምስ፤ ቀስ ብቐስ ከዓ ህዝቢ መንግስቲ ክቐፃፀር እናተገበኦ እቲ ኣፈፃሚ ስራሕ ህዝቢ ብምፍርራሕ ዝደለዩ እናገበረ ዝኸደሉ ኩነታት ተፈጠሩ። ሕዚ መንግስቲ የጋጥምዎ ዘለዉ ዝተፈላለዩ ፀገማት ፍልፍሎም ናይቲ ገዛኢ ፓርቲን ናይ ስራሕ ኣፈፃሚ ኣካልን ገደብ ዘይብሉ ፖለቲካውን ቁጠባውን ስልጣንን ሓይልን እዩ። እዚኦም ቡብሓደ ንርኣዮም።

ፖለቲካዊ ስርዓት

ካብ ፖለቲካዊ ስርዓት እንትንለዓል ናይዚ ፖለቲካዊ ስርዓት ቀንዲ ፀገም ኣብ መንጎ ገዛኢ ፓርቲን መንግስትን ዘሎ ፍልልይ ጠፊኡ እቲ ገዛኢ ፓርቲን መንግስትን ሓደ ካብ ምኻኖም ዝተልዓለ እዩ። ኣብ ዝተፈላለዩ ግዜ ኣብዚ ዓውዲ ዓሙቕ ፍልጠት ዘለዎም ሊቃውንቲ ከም ዝገልፅዎ ብነዊሕ ናይ ደቂ ሰባት ታሪኽ እናተረጋገፀ ዝመፀ ልምዲ ከም ዝፍለጥ ኣወዳድባ መንግስቲ ሰለስተ ዓበይቲ ክፍልታት ኣለውዎ። ፈፃሚ ስራሕ፤ መውፅኢ ሕጊን ሕጊ ተርጋሚን እዮም። እዞም ኣካላት ክፍፍል ስርሖም፤ ወሰን ስልጣኖም ብግልፂ ዝፍለጥ እቲ ሓደ ነቲ ካሊእ እናተቐፃፀረ ሕጊ ብዘኸምጠሉ ወሰን ወሽጢ ጥራሕ ኮይኑ ይሰርሕ ምህላዉ እናተረኣዩ ዝሰርሑሉ ስርዓት ክህሉ እዩ ዓዕሪ ዝገብር። ዝማዕበለ ቁጠባ ኣብ ዘለወን እዙይ ከም መልዓሊ ገይረን ዴሞክራሲያዊ ስርዓተን ንነዊሕ ግዜ ዝሃነዓ ሃገራት ታሪኽ ከም ዝሕብሮ ስርዓት ክፍፍል ስልጣን ካብ ኣካላት መንግስቲ ሓሊፉ ኣብ ውሽጢ እቲ ሕብረተሰብ እውን ይረኣ። ፖለቲካዊ ሓይልን ቁጠባዊ ሓይልን ተነፃፃሪ ነፃነት ሃሊይዎም በዚ ስልጣን መሰረት ኣወዳድባ መንግስቲ እውን ዝተስተኻኸለሉ ኣካይዳ ንዕዘብ።

ካብዞም ኣብ ላዕሊ ዝተገለፁ ኣካላት መንግስቲ እቲ ክፍሊ መውፅኢ ሕጊ (ፓርላማ) በቐጥታ ካብ ህዝቢ ዝተመረፀ ስለዝኾነ ዝተፈላለዩ ናይቲ ሕብረተሰብ ኣታሓሳስባታትን ጥቕምታትን ዝውክል ክኸውን ይግባእ። እዚ መውፅኢ ሕጊ ዝኾነ ክፍሊ መንግስቲ ቀንዲ ስርሑ ሕጊ ምውፃእን ፈፃሚ ስራሕ ንዝኾነ ኣካል መንግስቲ ምቁፅፃርን እዩ። እቲ ፈፃሚ ስራሕ ኣብ ናይ መንግስቲ ስልጣንን ሃፍትን ናይ ምእዛዝን ስራሕቲ ብብመግለቱ ናይ ምፈፃም ስልጣን ስለ ዘለዎ ስልጣኑ ብዘይ ኣግባብ ናይ ምጥቃም ዕድሉ ሰፊሕ እዩ። እዚ ሕጊ መውፅኢ ኣካል ህዝቢ ብውክልና ዝሃዐ ስልጣን ብምጥቃም እቲ ፈፃሚ ስራሕ ብሕጊ ካብ ዝተውሃዐ ስልጣን ወሰን ብምውፃእ ናይ ህዝብታት ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ከይጥሕስን ጥቕሚ ሃገር ከይጉዳእን ይቆፃፀር። ኣድላይ ኮይኑ እንትርከብ ድማ ከቱይ ዝውስን ሕጊ የውፅእ።

ነዚ ስራሕ ብዝተሓሰበ መንገዲ ንምፍፃም ምእንታን ክክእሉ ከፃ ንሕጊ መውፅኢ ተፀዋዕቲ ዝኾኑ ዝተፈላለዩ ኣካላት የጣይሽ። ካብዚኣም ውሽጢ ኮሚሽን ሰብኣዊ መሰላት፣ ኮሚሽን ቦርድ መረፃ፣ ኮሚሽን ኦዲት፣ ኮሚሽን ፀረ-ግዕዝይና፣ ካልኦት ኣብ ፖለቲካዊ ኣወዳደባ እታ ሃገር ምስ ዝኾነ ውድብ መሓውራዊ ርክብ ክህልዎም ዘይድለዩ ኣካላት እውን ናይዚ መንግስቲ ተፀዋዕቲ ኣካላት ይኾኑ። ንኣብነት ቤት-ዕዮ ፕረዚዳንት፣ ሰራዊት ምክልኻል ሃገርን ቢሮክራሲን የጠቓልል። እዚኣም ብድምር ብ እንግሊዝኛ ኣፀዋዋፃ ስቴት(State) ተባሂሉ ዝፍለጥ መፀውዒ ይሕዙ። ኣብዙይ ክሕሰብ ዝግበኦ ነገር ዋላ እኳ ዝለዓለ ድምዒ ብምርካብ ፈፃሚ ኣካል ክፍሊ መንግስቲ ኣብ ሓደ ናይ መረፃ ዘመን ዝቆፃፀር ሓደ ፓርቲ ይኹን፣ ኣብቲ መውፅኢ ሕጊ (ኣብቲ ፓርላማ) ውሽጢ ግና ናይ ብዙሓት ፓርቲታት ኣተሓሳስባ ውክልና ስለዝህሉ ናይቲ ሕብረተሰብ ደሌታትን ኣተሓሳስባታትን ብሓደ ወይ ቦካሊእ መልክዕ ይንፀባረቕ። ብመውፅኢ ሕጊ ዝተጣየሹ ኮሚሽናት እውን እዚ ምትሕንፋፅ የንፀባርቑ እዮም ተባሂሉ የእመን። ስለዝኾነ ኣብ ስቴት ውሽጢ ዘለው ኣካላት ብዙሕ ጊዜ ናይታ ሃገር ዘላቂ ጥቕሚ ይሕልዉ ዝብሉም ፖሊስታትን ስተራቴጂታትን ብምውፃእ ሜዳ መፃውዕቲ ፖለቲካ ንኹሎም ውድባት ፖለቲካ ማዕረ ክኸውን ብምግባር ብሰላማውን ዲሞክራሲያውን መንገዲ ሕገ-መንግስቲ ሓልዮም እንተተሰዒሮም ስልጣን ክሕዙ፣ እንተተሰዒሮም ድማ ስልጣናም ክለቁ ዘክእል ስርዓት ምዝርጋሕ ቀንዲ ውራዩ ይኸውን። ዝተረጋገፀ ሰላማዊ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ክሰርሕ ምግባር ቀንዲ ስርሑ ስለዝኾነ ሓደ ኣብ ሓደ እዋን ስዒሩ ስልጣን ዝሓዘ ውድብ ንዘላኣለም ኣብ ስልጣን ክነብር ቀንዲ ስርሑ ኣይገብርን።

ካብዙይ ብምቕጻል ናይዛ ሃገር ሕጊ ተኸትሉ ኣብ ሓደ እዋን ብመረጻ ተወዳዳሩ ዘሸነፈ ሓደ ፓርቲ ናይቲ ኣፈፃሚ ስራሕ ቀንዲ ናይ ስልጣን ቦታታት ይቆፃፀር። እዚ ኩነታት በቢሃገሩ ከም ሕገ-መንግስቱን ውፅኢት መረጻን ክፈላስ ይክእል። ሓደ ፖለቲካዊ ውድብ በይኑ ስልጣን ዝቆፃፀረ ኩነታት እንተተፈጠሩ ውድባት ብጥምረት ስልጣን ዝካፈልሉ ኩነታት እንትመፅእ ክፍፍል ስልጣን ስራሕ ፈፃሚ እውን ብኡ መሰረት ይስተኻኸል። ኣብ ሃገርና በዚ ሕዚ ዘሎ ኩነታት ብመረጻ ዝሰፍረ ሓይሊ ናይቲ ስራሕ ፈፃሚ ኣካል መንግስቲ ይቆፃፀር። እዚ ፓርቲ ኣብ ወቕቲ መረጻ ክሰርሖ እየ ዝብሎ ስራሕ ንህዝቢ ኣቕሪቡ ብህዝቢ ተመሪፁ ንሓሙሽተ ዓመት ከማሓድር ዕድል ዝተውሃቦ ፓርቲ እዩ። ዝኣተዎ ቃል ንምፈፃም ክጥዕሞ ናይ ኣፈፃሚ ኣካል ዝኾነ ክፍሊ መንግስቲ ይቆፃፀር። ካብዙይ ሓሊፉ ግና ነቲ መውፅኢ ሕግን ተርጓሚ ሕግን ኣካላት ዝቆፃፀር ወይ ድማ ኣብ ውሽጢ ፅዕንትኡ ክሰርሖ ዘገድዶም እንተኾይኑ እቲ ስርዓት ኣብ ምፍላሱ ኣይድሕንን። እዚ ንዘተወሰነ ግዜ ሃገር ከመሓድር ብመረጻ ስልጣን ዝተውሃቦ ግዝያዊ ምምሕዳር ንነዊሕ ግዜ ንዕኡ ክቆፃፀሩ ዝተጣየሹ መውፅኢ ሕግን እዙይ ዝመርሖም ኮሚሽናትን ዝቆፃፀር እንድሕር ኮይኑ ስልጣኑ ወሰን ዘይብሉ ይኸውን።

ካብቲ መውፅኢ ሕጊ ብዝተፈለየ መንገዲ ድማ ሕጊ ናይ ምትርጓም ስርዓት ኣሎ። እዚ ኣካል ፈፃሚ ስራሕ ኣብ ሕግን ኣብ ዝተፈቐደሉ ናይ ስልጣን ወሰን ሓሊፉ ስሕተት እንትፍፅም እዚ ሕጊ ንምትርጓም በዙይ መሰረት ዘጥፈኦ ንምቕጻዕን ንምእራምን ተባሂሉ ዝተጣየሽ ኣካል መንግስቲ እዩ። ብርግፅ ሰበሰልጣን መንግስቲ ጥራሕ ኣይኮነን ዝቐፅዕ፤ ሕዚ ኣብ እነልዕሎ ዛዕባ ግና ቀንዲ ትኩረትና ሰበሰልጣን መንግስቲ እዩም። ካብዙይ ብተወሳኺ ኣብ ሓነቲ ሃገር ሕጊ ብምጥሓስ፤ ኣብ ልዕሊ ዜጋታት ዝኸፍኦ ገበን ክፍፅሙ ዝክእሉ፤ ኣብ ሃፍትን ንብረትን ሃገር ዓብይ ክሳራ ክብፀሕ ዝክእል ስሕተት ወይ ድማ ገበን ዝፍፅሙ ሓለፍቲ ስራሕ መንግስቲ እዮም። ስለዝኾነ ኣብ ልዕሊ ሃገር ዝለዓለ ጥፍኣት ዘምፅእ ጥፍኣት፤ ስርዓተ ጻጃነት ኣብ ፈፃሚ ስራሕ ነፃ ኮይኑ ናይ ፈፃሚ ስራሕ ሰበሰልጣን ስልጣኖም ተጠቒሞም ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰል ዜጋታት እንትጥሕሱ፤ መሰላት ህዝቢ እንትጻፍኡ፤ ሃፍቲ ሃገር እንትጉሕጉሑ ወይ እንተባኸኑ ተሓተትቲ ይገብሮም። እዙይ ንምፍፃም ድማ ኣብ ፈፃሚ ስራሕ ተፅዕኖ ነፃ ክኸውን ይግባእ።

ሕዚ ኣብ ሃገርና ዘሎ ፖለቲካዊ ስርዓትን ምምሕዳርን ካብዙይ ዝተፈለየ እዩ። እቲ መውፅኢ ሕጊ ሓደ ውድብ ሙሉእ ብሙሉእ ተቐባሊርዎ ይርከብ፤ እዚ ውድብ ድማ ብዴሞክራሲያዊ ማእኸልነት ዝምራሕ እዩ። እዚ ማለት ኣባላት ናይዚ ውድብ ኣብ ዝኮነ መሓውር መንግስቲ

ውሽጢ እንተሃልዮም ናይቲ ውድብ ፖለቲካዊ ቅዋም ምስንም፣ ምፍፃምን ክፍፀም ምግባርን ግዴታ ኣለዎም (ብውልቁም ዘይኣምንሉ፣ ዘይቕበልዎ ዋላ እንተኾነ)። ካብዙይ እንትንለዓል ሚኢቲ ብሚኢቲ ነቲ መውፅኢ ሕጊ ዝተቐየፀረ ውድብ ንመውፅኢ ሕጊ ተፀዋዕቲ ዝኾኑ ዝተፈላለዩ ኮሚሽናት ይቆፃፀር። ዝተፈላለዩ ናይ ፖለቲካ ኣተሓሳስባን ጥቕምታትን ዝንፀባርቑሉን ዝሸራሸሩሉን ፓርላማ ናይ ሓደ ፓርቲ ድምዲ ጥራሕ ዝጋወሐሉ መድረኽ ይኸውን። ኣብ ሓደ ግዜ ዝተመረፀ ናይ ፖለቲካ ውድብ ዘጣየሾ ናይ ወሱን ግዜ ምምሕዳር ብመሰረት ሕጊ ይሰርሕ ምህላወ ምቁፅፃር ይትረፍ እሞ ቀንዲ ናይ መንግስቲ (ስቴት) ኣሰራርሓን ኣወዳድባን ንፈፃሚ ስራሕ ከም ዝጥዕም ይገብረሉ ማለት እዩ። ኣብ ፖለቲካዊ ውድብ፣ ኣብ ስቴትን ኣብ ወቕታዊ ምምሕዳርን ዘሎ ክፍፍል ስልጣን፣ ብሙሉኡም ይጠፍኡ እሞ እቲ ኣፈፃሚ ስራሕ ብዝደለዩ መንገዲ ከነታት ይመዓራረየሉ ማለት እዩ። ኣብ ሃገርና ዘሎ ከነታት እዙይ እዩ።

እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገለፀ ከነታት ኢህወደግ “ስራሕይን ፕሮግራሙይን ብህዘቢ ተቐባልነት ስለዝረኸበ ዘምፃእክዎ ውፅኢት እዩ” ይብሉና። ኣብዚ ክብሎ ዝደሊ ኢህወደግ ንካልኣት ውድባት ፖለቲካ ክምረፁ ቀስቅስ ዝበሎ የለን። ግና ኣብ ሕገ-መንግስቲ ዝተቐመጡ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ሙሉእ ብሙሉእ ኣብ ተግባር ዝውዕልሉ ከነታት ምእነታን ክፍጠር ምስ ካልኣት ሓይልታት ፖለቲካ ኮይኑ ይሰራሕ። ነዙይ ዝኾልፉ ዝተፈላለዩ መምርታትን ኣሰራርሓታትን ኣወጊዱ እቲ ናይ መፃወቲ ሜዳ ንኡሎም ንባዕሉ እውን ማዕረ ክኸውን ይግበር። ካልኣት ፓረቲታት ፖለቲካ ብመምረሒታትን ሕግታትን ኣይኣግደም። ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ዝተዳዕነን፣ ብሓይልታት ፀጥታ እናፈራራሕካ ምምሕዳር ዝብል ኣካይዳ ተሪፉ ኣብ ውድባት ፖለቲካ ዝፍጠር ፀገም ይተኣል። ከም ማንም ውድብ ኢህወደግ እውን ፖለቲካዊ ኅስንስ ይግበር፣ ድሕሩኡ ድማ ውፅኢት መረፃ ብፀጋ ይቀበል እሞ ውፅኢቱ ንርኣዮ።

ኣብዚ እዋን ኣብ ሃገርና ዘሎ ፖለቲካዊ ከነታት ተቐውምቲ ውድባት ፖለቲካ ብመንገዲ ሰላም ብመረፃ ስልጣን ካብ ሓደ ውድብ ናብ ካልእ ዝሰጋገረሉ ከነታት ብጣዕሚ ፀቢብ ዝኾነሉ፣ ስለዝኾነ ድማ ኣብ ፖለቲካዊ ቀውሲ ዝኣተናሉ ከነታት ተፈጠሩ።

ኣብዚ ሓፂር ፅሑፍ ኣብ ናይ መንግስቲ (ስቴት) ግዝያዊ ምምሕዳርን ብመረፃ ስዲሩ ንዝተወሰነ ግዜ ስልጣን ዘሓዘ ውድብ እንታይነትን፣ ኣብ መንጎኡም ዘሎ ዝምድናን ብሰፊሑ ንምግላፅ ኣይጥዕምን። ይኹንደኣ እምበር ኣብዞም ኣካላት ዘሎ ግለፂ ክፍፍል ስልጣን፣ ዝምድና ስራሕ ካብ ዘይፍለጥን ሙሉእ ብሙሉእ ኣብ ተግባር ካብ ዘይወፃለ ሕዚ ኣብ ሃገርና ውሽጢ ዝረኣ

ዘሎ ኣብ ሕገ-መንግስቲ ኣፍልጦ ዝረኸቡ ሰብኣውን ዲሞክራሲያውን መሰላት እንትጠሓሱ ዘቐምን ዝቆየፀርን ኣካል ይጠፍእ፤ ንዝተወሰነ ጊዜ ስልጣን ዝሓዘ ፓርቲ ብፅሬት ስርሑ ተቐባልነት እናረኸበ ዳግማይ እናተመረፀ ዝኸደሉ ኩነታት ጠፊኡ እቲ ፓርቲ ብዘውፀኦም ኣዋጃትን መምርሕታትን ምህዳር ፖለቲካ ብምፅባብ ዕድሚኡ ዘናውሐሉ ኩነታት ይፈጥር። ሕፅረት ሰናይ ምምሕዳር፣ ብስልጣን ምጭምላቕ፣ ሙስና ብግልፂ መንግስቲ ብዝኣምነሉ ደረጃ ዝፍለጥ ዋላ እኳ እንተኾነ እቲ ፓርቲ ዘበነ ስልጣኑ ንምንዋሕ ቀውሲ ውሽጢ ፓርቲ ተፈጠሩ ከይዳኸም ብቐርባ ኣይዋገኦምን። ብጠቕላላ ሓደ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት እናማዕበለ ክኸይድ ናይ ግድን ኣድላይ ዝኾነ ናይ ቁፅፅርን ተሓታትነትን ስርዓት ብዝተፈላለዩ ናይ ሕብረተሰብ ውክልና ዘለዎም ፖለቲካዊ ኣካላት ዘይግበር ስለ ዝኾነ ናይ ሓደ ፓርቲ ስራሕ ተገይሩ ስለ ዝውሰድ ንምእራም ኮነ ንምስትኽኻል ኣፀጋሚ ኮይኑ ይርክብ።

እዚ ጉዳይ ሕዚ ኣብ ስልጣን ንዘሎ ፓርቲ ጥራሕ ዝምልከት ኣይኮነን። ካሊእ ፓርቲ እውን ስልጣን እንተዝሕዝ መሰረታዊ ኣወዳድብኡ ሕዚ ካብ ዘሎ እንተዘይተቐይሩ ክብእስ እንተኾይኑ እምበር ኣይክሕሸን። ናይ ሓንቲ ሃገር ፖለቲካዊ ስርዓት ምስትኽኻልን ዜጋታታ ዝጠቅም፣ ዜጋታት እናፈተውዎን እናተሓጎስሉን ክኸይድ ናይ ምግባር ናይ ነዊሕ ጊዜ ስራሕ ቅነፅ ሓሳብ ንዘለዎ ሓደ ሰብ ወይ “ዘድልዮካ ኣነ ጥራሕ እየ ዝፈልጠልካ” ንዝብል ሓደ ፓርቲ ዝግደፍ ጉዳይ ኣይኮነን። ዜጋታት ብቐልሶም በብግዚኡ ዘስተኻኸልዎ፣ ክምቐዎም እናገበሩ ዝሰርሕ ጉዳይ እዩ። ኣብ ሃገርና እውን ካብዚ ዝተፈለየ ክኸውን ኣይግባእን፣ ኣይኸእልን እውን።

ኢኮኖሚያዊ ጉዳይ

እቲ ካልኣይ ጉዳይ ኢኮኖሚያዊ ስርዓትና ዝምልከት እዩ። ሕዚ ዘሎ ናይ ሃገርና ቁጠባዊ ምንቅስቃስን ታሪኻዊ ኣተዓባብይኡን ናይ ዜጋታት ኣብ ልዕሊ መንግስቲ ፅዕንቶ ናይ ምፍጣር ዓቕሚ ዘይብሉ፣ መንግስቲ ብጠቕላላ እቲ ክፍሊ ፈፃሚ ስራሕ ድማ ብፍላይ ዝደለዩን ዝኣምነሉን ንምግባር ዝኸልክሎ ዘይብሉ ኩነታት እዩ ዝርከብ። ዋላ እኳ ኣብ ቀረባ እዋን መንግስቲ ግብሪ ናይ ምእካብ ዓቕሚ እናተጠናኸረ እንተመፀ፣ ናይ ሃገርና ልምዓት ቁጠባ ትሑት ብምዃኑ ካብ ውሽጢ ዓዲ ዝእከብ እቶት በዝሑ ውሑድ ስለ ዝኾነ መንግስቲ ኣብዛ ሀገር ስራሕ ንምስራሕ ዘድልዮ መብዛሕትኡ ገንዘብ ካብ ወፃኢ ሃገራት (ብርዳኦታ ወይ ብልቓሕ ሕዚ ድማ ብመልክዕ ናይ ወፃኢ ኢንቨስትመንት) እዩ ዝረኸቦ። ካብዚ ብተወሳኺ ባዕሉ ካብ ዝቆየፀርም ትካላት ልምዓትን ካብ ውሽጢ ዓዲ እቶትን ብዝረኸቦ እዩ ዝንቀሳቀስ። እዚ ማለት መንግስቲ ሰፊሕ ዝኾነ ኢኮኖሚያዊ ነፃነት ኣለዎ ማለት እዩ። ከፋሊ ግብሪ ዝኾነ

ሕብረተሰብ ብተወከልቱ (ብፓርላማ) ገይሩ ፖሊሲታት ኣብ ፈፃሚ ስራሕ ፅዕንቶ ናይ ምፍጣር ዓቕሙ ብጣዕሚ ትሑት እዩ። ፖለቲካዊ ስልጣን ዝሓዘ ሓይሊ ኢኮኖሚያዊ ሂወት እዛ ሃገር እውን ዝለዓለ ስልጣን ኣለዎ። ኣብ ሃገርና ቀንዲ መስራሓይ መንግስቲ እዩ፤ ዝተፈላለዩ ኩነት-ራታት ዝህብ፣ ዓባይቲ ፕሮጀክትታት ዝሰርሕ እቲ ፈፃሚ ስራሕ እዩ። እዚ ፈፃሚ ስራሕ እንተደልዩ ሃፍታም ይገብረካ፤ እንተደልዩ ድማ ኣብ ድኽነት ክትነብር ይፈርደልካ። መንግስቲ ኣብ ዜጋታቱ ኢኮኖሚያዊ ሂወት ብጣዕሚ ዝለዓለ ፅዕንቶ ኣለዎ። እዚ ኣብ በቢደረጃኡ ዘሎ ፈፃሚ ስራሕ ኣብ ተግባር ዘውዕሎ ስልጣን ኣብ ሂወት ዜጋታት ኣብ ፖለቲካዊ ቅዋሞም እውን ዕዘ-ዝ ፅዕንቶ ኣለዎ። ብሕሽሽለይ ክሓከልካ ናብ ስለጣን ዝመፅእ ኣካል ኣብ ልዕሊ ቢልዮናት ዝውሰን ስለዝኸውን ናይ ዜጋታት ሰሪሕካ ናይ ምርባሕ ጉዳይ ኣብ ትሕቲ ናቱ ድልዩት ይወድቕ እሞ ብረሃዕን ፃዕርን እንተይኮነስ ኣቀባጣሪነት ናይ መርብሒ መሳርሒ ይኸውን።

ናብራ ስዒርካ ንምቕፃል ፀባይ ፖለቲካ “ኣመልኪዕኻ” ናይ መንግስትን ውድብን ሰበስልጣናት ዝደልይዎ ፖለቲካዊ ፀባይ ምሓዝ፤ ብኻሊእ ኣዘራርባ በለፀኛ መቀባጠሪ ምኪን ይሓትት። ነዚ ኩሎ ተባሂሎ ናይ ውድብ ኣባል ምኪንን ዓብይ ደጋፊ መሲልካ ምጅሃር መዋዕኢ መንገዲ ይኸውን። ኣብ ፖለቲካዊ ይኹን ኢኮኖሚያዊ ምንቅስቃስ ከም ዝደለዩ ክገብር ዝኽእል፤ ‘ኣረ ግደፍ’ ዝብል ዘዩብሎ ውድብን መንግስትን ኣብ ሃገርና ነጊሱ። ብኸምዚ ዓይነት ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን ኩነታት ኣብ ሰበስልጣን መንግስትን ምስኦም ዝተፀገዑ ተረባሕቲ ግዕዝይና፣ ብኣቋራቂ ንምህፍታም ምጉያይ (ክራይ ኣካብነት ዝበሃል) ምንጋስ ዘይምዕሩይ ምሕደራ ባህሪያዊ ይኸውን። ብኣሊእ መዳይ ድማ ኣብቲ ካልእ ክፋል ሕብረተሰብ ፍርሒ፣ ምሕሽካር... እንትስዓብ ዝገርም ኣይኮነን።

ሕዚ ኣብ ዓለምና ብጠቕላላ ኣብ ሃገርና ድማ ብፍላይ ሃገራት ክክተልዎ ስለዝግበኦም ናይ ኢኮኖሚ ፖሊሲን ኣንፈታትን (Developmental state VS Neo-Liberal political economy) ኣትሓሳስባ ስነ ሓሳባዊ ክርክር ኣበዚ ዕሑፍ ንምግባር ኣይጥዕምን። ግና ኣተሓሳስባ Neo-Liberal political economy ንሃገርና ይጠቀም እዩ ዝብል እምነት ዘዩብለይ ምኪንይ ክገልፅ ይፎቱ። መንግስቲ ኣብ ምሕላው ሉዓላዊነትን ደሕንነትን ሃገርን ፖሊሲታት ኣብ ምውፃእን ክሕፀር ኣለዎ፤ እቲ ኢኮኖሚያዊ ምንቅስቃስ ንዕዳጋ ጥራሕ ይግደፎ ዝብል ኣረዳድኣ ዩብለይን። ከም ሃገርና ዝበሉ ብጣዕሚ ድሑራትን ልዑል ድኽነት ዘለዎምን ሃገራት ጥራሕ እንተይኮነስ ኣብ ዝማዕበሉ ሃገራት እውን መንግስቲ ኣብ ዕብዮት ሃገራዊ ኢኮኖሚ ዝለዓለ ግደ ኣለዎ። ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ግደ መንግስቲ ይውስኽ። ይኹን ደኣ እምበር ግደ መንግስቲ ኣብ

ህንፃት ኢኮኖሚ ሃገር ንክዋዳ እንት-ንቀሳቀስ ብምንታይ ዋጋ እዩ ዝሰርሕ ዝብል እዩ እቲ ዓብይ ሕቶ። “ዝጠቐመካ ኣነ እዩ ዝፈልጠልካ ስለዚ ዝሰርሖ ሱቕ ኢልካ ተቐበል” ኢልና ህዝቢ ኣገሊልና ዲና እንሰርሕ ወይስ ተሳትፎ ሓፋሽ ህዝቢ ኣእሚንና ጥቅሙ ፈሊጡ እናደገፈ ክኸፈል ዝግበኦ መስዋእቲ እንደሕር ሃልዩ ተቐቢሉ እንዳኸፈለ፤ ብካሊ እኣ ኣዘራርባ ምስ ሰፊሕ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ኢና እነካይዶ። ሰፊሕ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ህዝቢ ቀቲልካ ግን ናይቲ መፈፀሚ ስራሕ ጭዋዳን ጁባን ኣሕቢጥና ብካሊ እኣ ኣገላልፃ ንሙስናን ግዕዙይ ምሕደራን ዝምቹ ኩነታት ፈጠርና ካበዚ ዝተልዓለ ድማ ኣብ ሃገርና ዝለዓለ ፖለቲካዊ ፀገም ፈጠርና ዲና እንትግብር፤ ዝብል እዩ እቲ መማረቢ።

ሸሸሸሸሸሸሸሸ

ሕዚ እንኸዶ ዘለና፤ መንግስቲ ኣብ ህንፃት ኢኮኖሚ እዛ ሃገር ዘለዎ ግደ ብጣዕሚ ብዙሕ ዋጋ ዘክፍለና እዩ ዝብል እመነት ኣለኒ። እዚ ናይ መንግስቲ ግደ ኣብ ህንፃት ኢኮኖሚ ብሰፊሕ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ህዝቢ፤ ህዝቢ እናተቐበሉን እናኣመነሉን ብ መንገዲ ዝወከሉም ተመራሕቲ ህዝቢ እናተቐፀፀረን እናወሰነን ዝካየድ ክኸውን ይግባእ። ሕዚ ኢህወደግ ኣብ ዝተቐፀፀሮ ፓርላማ እዚ ጉዳይ ብዝምልከት ኣብ ዝግበር ምንቅስቃስ ውዕኢት ከም ዘየምፀኦ ግልፂ እዩ። እቲ መፈፀሚ ስራሕ ዝደለዩ ነገር ካብ ምግባር ዝክልክሉ፤ ዝቆፀር ኣካል የለን። እዚ ብተቆፀርነት ህዝቢ ዝካየድ ናይ መንግስቲ ኣብ ኢኮኖሚ ዘለዎ ግደ ኣብ ተግባር ክውዕል ግዜ ዝወስድ ብዙሕ ውፃኝ ውረድን ህዝቢ ናይ ምእማን ስራሕ ከም ዘደሊ ሓደሓደ ግዜ ድማ እቲ መፈፀሚ ስራሕ ካብ ዝደልዩ ወፃኢ ውሳኔታት ክውሰኑ ከም ዝክእሉ ግልፂ እዩ። እዚ ሃገር ምስ ተረጋገፀን ድሕሪ ዝተወሰነ ግዜን ንደሓር ክይምለስ ብቀፃልነት ረስኑ እናወሰኸ ዝፃቢ ኢኮኖሚን ዲሞክራሲያዊ ስርዓትን ምህናፅ እንተደሊና ክንከፍሎ ዝግባዕ ዋጋ እዩ።

ብምጥቅላል ሕዚ ሃገርና ዘላቶ ኩነታት ናይ ህዝቢ ኣመኔታ ኣብ መንግስቲ ብጣዕሚ ትሑት ዝኮነሉ፤ ኣብ መንጎ ህዝብታት ዘሎ ምቅርራብን ምፍታውን ዝቐነሰሉ፤ ፅልኣት እናበረተፀን ብግልፂ እናትዘረበን፤ ህዝብታት ንባዕሎም ክይናቆሩ ዝፍረሓሉ፤ ብምኳኑ ድማ ውሽጣዊ ሓድነትና ብጣዕሚ ዝላሕለሐሉ፤ መሓውር መንግስቲ ናይ ምፍፃም ዓቕሙ ድኹም ዝኾነሉ፤ ካብዚ ተላዲሉ እቲ ህዝቢ ተስፋ ዝቐረፀሉ፤ በብከባቢኡ ዝለዓሉ ፖለቲካዊ ፀገማት ብዕጡቓት (ፖሊስን መከላኸልን) ዝፍተሓሉ፤ እቲ ህዝቢ እዚ ዝረከ ዘሎ ፀገም ክፍታሕ ድዩ ኣይፍታሕን? ከመይ ይፍታሕ? እናበለ ኣብ ዝለዓለ ጥርጣረ ዝኣተወሉ ኩነታት ንርከብ።

ናብዚ ሕዚ ዘለናዮ ኩነታት ከመይ ኣቲና

ሃገርና ሕዚ ናብ እትርከበሉ ፖለቲካዊ ኩነታት ከመይ ኣተና? ኢልና ከመይ ከም ዝግበዩ ንድሕሪት ተመሊስና ምርኣይ ግቡእ ይመስለኒ። ካብዚ ተማሂርና እቲ ፀገም ንምፍታሕ ምእንታን ክንከእል። ኢህወደግ ኣብ ዝመርሖ ዕጥቃዊ ቃልሲን ካብኡ ንደሓር ኣብ ዝነበሩ ውሑዳት ዓማውትን ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ዝኾኑ ኣተሓሳስባታትን ተገባራትን ኣይነበሩን እኳ እንተዘይበልኩ መሰረታዊ ባህሪኡ ግና ህዝባውን ዴሞክራሲያውን ነይሩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ናይዚ ዴሞክራሲያዊ ባህሪ መደምደምታ ብተሳትፎ ህዘቢ ዝፀደቐ ሕገ-መንግስቲ እዩ ድማ ይብል።

ሓደ ንናይ ህዝብታት ዴሞክራሲያዊ መሰላት ምክባር ዝለግሎ መስዋእትነት ዝሓትትን ካብ መሰረቱ ወያናይ መሰረታዊ ለውጢ ንምምጻእ ዝተቐለሰ ናይ ፖለቲካ ውድብ ከመይ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ይኸውን ዝብል ሕቶ ክለግል ይክእል። ብናተይ እምነት ኣብ ውሽጡ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ዝኾኑ ባህርታት ዝነበርዎ ግን ድማ ብመሰረቱ ዴሞክራሲያዊ ዝነበረ ውድብ ኣብ ከይዲ ቡብግዚኡ ኣብ ዝወስዶም ፖለቲካዊ ውሳኔታትን ምንቅስቃሳትን እናተለወጠ ፀረ-ዴሞክራሲ እናኾነ ይመፅእ ኢሎ ይኣምን። ኣብ ዝተፈላለዩ ግዜ ነዚ ፖለቲካዊ ውድብ ዝፈታተኑ ዓበይቲ ፖለቲካዊ ዛዕባታት ኣብ ዝወስዶም ቅዋማት ቀስብቐስ ካብ ዝነበረሉ ቦታ እናለቐቐ ይኸይድ። ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ እውን ዝተፈፀመ እዙይ እዩ ይብል። ከም ናትና ሃገር ኣብ ዝመሰሉ ኣብ ብጣዕሚ ትሑት ማሕበረ ኢኮኖሚያዊ ብርኪ ዕቤት ዘለው ሃገራት ህንፀት ናይ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ቅኑዕ ኣተሓሳስባን ዕቡቕ ድሌት ብዘለዎም ውልቀ ሰባት ወይ ድማ ውድባት ፖለቲካ ጥራሕ ኣይዕወትን። ኣብቲ ሕብረተሰብ ዘለዉ ዝተፈላለዩ ኣተሓሳስባታት፣ ድሌት ዘለዎም ኣብቲ ሕብረተሰብ እውን ናይ ባዕሎም ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን መሰረት ብዘለዎም ሓይልታት ኣተሓሳስቦምን ድሌቶምን ብዝተወደበ መንገዲ ብግልፅ ኣቕሪቦም ብዝገብርዎ ሰላማዊ ቃልስን ናይዚ ቃልሲ ውፅኢትን ኮይኑ ይጻቢ። ታሪክ ዝነግረና እዙይ እዩ።

ኣብ ሓንቲ ሃገር ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ሱር እናሰደደ ብቐጻልነት እናግበየን እናተሃነፀን ክኸድ ዝደልዩ መራሕቲ ወይ ድማ ውድባት ንዚ ኩነታት ፈሊጦም ክህነፁ ዝተደለዩ ዱልዱል ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ምቕው ኩነታት ምፍጣርን ምምቕቓውን እንትክእሉ እዩ። ውልቀ ሰባት ወይ ድማ ፓርቲታት ትክክለኛ ዝመስሎም ናይ ባዕልቶም ኣታሓሳስባን ድሌትን ጥራሕ ኣብ ልዕሊ ሕብረተሰብ ብምፅዓን ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ክሃንፁ ኣይክእሉን። ብመንፅር እዚ

ኢህወደግ ስልጣን ድሕሪ ምላሽ ካብ ሕብረተሰብ መሰረት ዘለዎም ብግቡእ መንገዲ እንተተመራሖምን ዕድል እንተተዋሂብዎምን ንዚ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ካብ ዱልዱል መሰረት ንምስራት ዝጠቐሙ ዝነበሩ ፖለቲካዊ ኣጋጣሚታት፤ ተፈጠሮም ብዝገባእ መንገዲ እንተይተጠቐምናሎም ተሪፍና፤ ብምጉዳእ ህንፃት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ተፈቲሖም። ኣብዚ ከይዲ ኢህወደግ መንግስታዊ ስልጣን ምስ ተቐጻፀረ ቀስብቐስ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ባህርታቱ እናዓበዩ መሊኦም ይብል። ነዙይ ኣስተዋዕኦ ዝገበሩ ብዙሓት ነገራት ኣለው። ኩሎም ምዝርዛር ኣድላይ ኮይኑ ኣይተሰመዓንን። ግን ድማ ናይ መንግስቲ ስልጣን ምስ ተትሓዘ ናይ ኢህወደግ ዴሞክራሲያዊነት ዝፈታተኑ ሰለስተ ዓበይቲ ፍፃመታት ተፈጻሞም። እዞም ፍፃመታት ዝተፈትሑሉ መንገዲ ናይ ኢህወደግ ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት ዘጉልሁ ካብዚ ንላዕሊ ድማ ትካላዊ (institutionalize) ክኸውን ዘኸኣሉ እዮም ኢላ ይኣምን። እዚኦም ድማ፤-

ቀዳማይ፤ ኣፈታትሓ ምስ ኦነግ ዝነበረና ጎንገሊ

ካልኣይ፤ ኣፈታትሓ ኣብ ውሽጢ ህወሓት ዝተፈጠረ ቅልውላው

ሳልሳይ፤ መረጃ 1997 ዓ/ም ተኸቲሉ ዝመፀ ቅልውላው ኣግባብ ኣፈታትሓ እዮም። ነዚኦም ሓደ ብሓደ ንርኣዮም።

1) ናይ ደርጊ መንግስቲ ምስተኣለዩ ቻርተር ስግግር መንግስቲ ብመሰረቱ ኣብ መንጎ ኢህወደግን ኦነግን (ግንባር ነፃነት ኦሮሞ) ብዝተገበረ ስምምዕ ፀዲቐ፤ ግዝያዊ ናይ ስግግር መንግስቲ ድማ ተመስሪቱ። ድሕሪ ዝተወሰነ ግዜ ኣብ መንጎ ኢህወደግን ኦነግን ብዝተፈጠረ ዘይምስምማዕ ኦነግ ካብ መንግስቲ ወፀ፤ ውግኣት እውን ተኻየዱ። ኣብዚ ከይዲ እቲ ጥፍኣት ናይ መን ነይሩ ዝብል ሕቶ ንታሪኽ ገዲፍና እዚ ክስተት ግን ኣብ ኢትዮጵያ ክምስረት ዝነበረ ናይ ሓይሊ ሚዛን መሰረት ዝገበረ ውሽጣዊ ናይ ቁፅፅርን ተሓታትነትን ኣሰራርሓ ንምምስራት ዘኸእል ዝነበረ ዕድል ክንስእኖ ብምግባር ክይዲ ህንፃት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ብዝልዓለ ደረጃ ጎዲእዎ እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ኦነግ ናይ ባዕሉ ፀገማትን ጌጋታትን ዋላ እኳ እንተነበሮ ኣብቲ ግዜ እቲይ ግን ናይ ህዝቢ ኦሮሞ ድሌትን ስሚዒትን ዘንፀባርቑ ፖለቲካዊ ሓይሊ ነይሩ።

ካብዚ ንላዕሊ ድማ ብወገን ኢህወደግን እዚ ውድብ ካብ ዝምረሓሉ ኣተሓሳስባን፤ ፖለቲካዊ እምነትን ባህልን ወፃኢ ብባዕሉ መንገዲ ዝተፈጠረ ስለዝነበረ ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ናይ ምድርዳር (Challenge ናይ ምግባር) ዓቕምን ድሌትን ዝነበሮ ውድብ ነይሩ። ይኹን ደኣ

እምበር ኮነን ንበይኑ ድማ ኢትዮጵያ ከም ደሌቱ ክገብር ዝኸእል ፖለቲካዊ ሓይሊ ኣይነበረን። እዚ ኩነታት ብደምቢ እንተዝተሓዘ ጥዑይ ዝኾነ ናይ ቁዕዕርን ተሓታትነትን ስርዓት ንምህናዕ፤ መፈፀሚ ስራሕ ኣካል መንግስቲ ናይ ሓላፍነትን ተሓታትንትን ኣሰራርሓ እንቆፀረሉ ፖለቲካዊ ስርዓት ናይ ምምስራት ዕድል ዝሰፍሐ ነይሩ ዝብል እምነት ኣለኒ። እዚ ኣካይዳ ፀገማት ኣይምነበረዎን ማለት ዘይኮነስ እቲ ዝተፈጠረ ኩነታት ዝተፈትሖሉ መንገዲ ግን ኣብ ምዕባብ ሕገ-መንግስታዊ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ቀሊል ዘይበሃል ግደ ነይርዎ እብል።

2) ድሕሪ ምዕዳቕ ሕገ-መንግስትን ብመረጸ ዝመፀ መንግስትን ምስ ተመስረተ ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ኣብ መንጎ ውድብን መንግስትን ክህሉ ዝግበኦ ርክብ ከመይ ክኸውን ይግባእ? ዝብል ሓሳብ ኣብ ዝብላዕለዎሉ ወቕቲ ኤረትራ ወሪራትና። እዚ ወሪር ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ብፍላይ ድማ ኣብ ውሽጢ ህወሓት ክረእ ጀሚሩ ዝነበረ ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ኣጉሊሁ ኣውፀኦ። ድሕሪ ውግእ ምስ ኤርትራ ብ 1993ዓ/ም ኣብ ውሽጢ ህወሓት ዝተፈጠረ ምክፍፋልን እዚ ምክፍፋል ዝተፈትሖሉ መንገድን ካሊእ ኣብ ህንፃት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ዝኸፍኦ ፀሊም ሓበላ ዘንበረ ፖለቲካዊ ኩነት/ተርእዮ ነይሩ። ናይዚ ምክፍፋል ዛዕባታት እንታይ ነይርዎ? ኣየናይ ወገን ትኽክል ኣየናይ ተሰሓሒቱ ነይሩ? ዝብል ሕዚ እውን ንታሪኽ ክገድፎ። እቲ ዛዕባ ዝኾነ ይኹን እቲ ምክፍፋል ንምፍታሕ ዝተወሰደ ስጉምቲ ናይቲ ውድብ ሕገ ደምቢ ዝጠሓሰ፤ ውድብ ፈረሰት ብዝብል መፈራርሒ ናይ ውሽጢ ፓርቲ ዲሞክራሲያዊ ሂወትን ኣሰራርሓን ብምጥሓስ ናብ ውሽጢ ገደል ዘእተወ ክስተት ነይሩ። እቲ ዋና ዋኒን ኣብ ውሽጢ ህወሓት ዓብዮ ፖለቲካዊ ሚዛን ዝነበርዎ ንምንታይ ወፁ ኣይኮነን። ኣወፃዕኦም ናይ ውሽጢ-ፓርቲ ዲሞክራሲ ዘይተኸተለ፤ ዝተወሰነ ሓይሊ ነቲ ካልእ ካብ ውሽጢ-ፓርቲ ኣሰራርሓ ወፃኢ ሓይልታት ፀጥታ ብምጥቃም ዘባረረሉ ኣሰራርሓ እዩ ነይሩ። ነዚ ተኸቲሉ ድማ ካብቲ ውድብ ካብ ዝወፁ ሰባት ውሽጢ ብዝገርም ፍጥነት ናይ ሃገርና ፓርላማ ተኣኪቡ፤ ፀገም ክፈጥሩ ይኸእሉ እዮም ተባሂሎም ዝተጠርጠሩ ሰባት ኣብ ቤት ማእሰርቲ ብምእሳር ኣብኡ ንምዕናሕ ዘኸእል ሕጊ ኣብ ሓደ መዓልቲ ወፃ፤ ብቤት ፍርዲ ብዋሕስ ተለቐቐ ዝነበረ ስዩ ምንም እንተይፀንሐ ናብ ቤት ማእሰሪቲ ተደርበዩ።

ዕድሚኦም ሙሉእ ኣብ ቃልሲ ዘሕለፉ፤ ኣብቲ ውድብን ኣብ መንግስትን ኣብ ሓላፍነት ዝነበሩ ዓበይቲ ሰባት ፍርቆም ናብ ቤት-ማእሰርቲ ፍርቆም ናብ ጎዳና ተደርብዮም። ሓደ ናይ ፖለቲካ ውድብ ኣብ ውሽጡ ባዕሉ ዘቐመጦ ናይ ውሽጢ-ፓርቲ ዲሞክራሲያዊ ኣሰራርሓ ብዝኾነ ይኹን ምክንያት ባዕሉ እንተድኣ ኣፈሪሱ ደው ዘብሎ ኣይህሉን። እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ሰባት

ናይ ውሽጡ-ፓረቲ ዲሞክራሲ ብዘፈቐደ መሰረት መሰሎም ዘይሓለወ፤ ዋላ እኳ እነተተሰሓሓቱ ብምክእላል ዲሞክራሲያዊ ብዘኾነ መንገዲ ዘይፈተሕ ውድብ ነቲ ዝተረፈ ክፍሊ ሕብረተሰብ ዲሞክራሲያዊ መሰሎ ክሕልወሉ እዩ ኢልካ ምሕሳብ ንዓይ ዘበት እዩ።

ድሕሪ እዙይ ኣብቲ ዝተረፈ ኣባልን ሰፊሕ ህዝብን ፍርሓት ገዲፉ። ንዘም ሰባት ፀረ-ዲሞክራሲያዊ ብዘኾነ መንገዲ ዝቐፅዐ ውድብ ንኻሊእ ታሕተዎይ ካድረን በዓል ስልጣን መንግስትን ምንም ሓልዮት ክህልዎ ከም ዘይክእል ብጣዕሚ ግልፂ ዝኾነ መልእክቲ ኣመሓላለፈ። ሰብ ኣፈራሪሕኻ ምግዛእ ከም ናይ መንግስቲ ፖሊሲ ግልፂ ኮይኑ ወፀ። ምስ ማሕበራዊ ናብራ ተተሓሓዙ ካብ ቦት-ኦም ዝተልዓሉ ሰበስልጣን ህወሓትን መንግስትን ምሕታት ዝለዓለ ቅፅዓት ዘስዕብ ጥፍኣት ኮነ። “ኣረ እዚ ነገር ኣፈታትሕኡ ትክክል ኣይኮነን ጀጋኑና ብዘይኣግባብ እናዋረድኩም ንሕና እውን ከም ህዝቢ ውርደትን ፍርሕን ተውርዱልና ኣለኹም” ኢሎም ንዝሓተቱ ክፍልታት ሕብረተሰብ ከቢድ መጠንቀቓታ በፅሖም። እዚ ኩነታት ኣብ ውሽጢ ህወሓት ጥራሕ ዝተሓፀረ ኣይነበረን። ብፍላይ ኣብ ኦህዴድን ደኢህዴንን ኢ-ዲሞክራሲያዊ ስጉምቲ ብተመሳሳሊ ኩነታት ቀፀለ። ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ዝተፈለየ ሓሳብ ምቕራብ ከም ነውሪ ዝረኣየሉ ኩነታት ተፈጠሩ። ፍርሕን ካብዚ ዝለዓለ ፍርሒን ካልኦት ድሌታትን ዝፍልፍል በለፀኻነት (Opportunism) ግዕዝይናን ኣብቲ ናይ ፓርቲ ካድረ ብሰፊሑ ተዛመተ።

ድሕሪ እዚ ግዜ እዚ ናይ ህወሓት/ኢህወደግ ባህሪ ዝነበረን ናይቲ ውድብ ዲሞክራሲያዊ ባህሪ ንምሕላው ቀሊል ዘይበሃል ኣበርክቶ ዝነበሮ ናይ ሓባር ኣሰራርሓ መርህ (Collective Leadership)፤ ሓደ ሰብ ዝደለዩ ናብ ዝውስነሉ ኣሰራርሓ ተተኪኡ። ኣብቲ ፓርቲ ውሽጥን ሰራዊትን ካብ ግዜ ዕጥቃዊ ቃለሲ ጀሚሮም ኣብ ቃልሲ ዝፀንሑ ነባር ካድረታትን ኣባላት ሰራዊትን ናይ ባዕሎም ስብእናን ቅዋምን ዘለዎም እናተኣርዩ ተባረሩ ወይ ዓርሶም ኣግለሉ። ከም ናተይ ኣረኣእያ እዚ ተርእዮ ናይ ውሽጡ ፓርቲ ዲሞክራሲ ናብ ገደል ብምእታው ምህዳር ናይ ዲሞክራሲ ዘፅበበ ፖለቲካዊ ፍፃሞ ነይሩ። ሕዚ ንዝበጸሕናዮ ኩነታት ድማ ዓብይ ኣስተዋፅኦ ገይሩ።

3) ብምቕፃል ኢህወደግ ናይ ውሽጡ ፓረቲ ፀገሙ ፈቲሖ ኣለኹ ኣብ ዝበለሉን፤ ንሕብረተሰብን ንህዝቢ ዓለምን ዲሞክራሲያዊ መልክዕ ንምርኣይ ብምድላዩ ናይ 1997 ዓ/ም መረፃ ንእሽተይ ክክፈት ገበረ። ሰፋሕቲ ክርክራት ተገይሮም እቲ መረፃ ተኻየደ። ኣብዚ መረፃ ቅድሚ ሕዚ ተራእዮ ዘይፈልጥ ናይ ድጋፍ መጠን ተቐውሞቲ ረኸቡ። ብፍላይ ኣብ ርእሰ ከተማና ኣዲስ

አበባ ሙሉ እና ብሙሉ እና ስዲሮም። ኢህወደግ ዘይተፀበየን ዘይተዳለውን ናይ ፖለቲካ ተርእዮ ነይሩ። ብጣዕሚ ድማ ተደናገፀ። እቶም ተቋምቲ እውን ዝተስማዕምዕሉን ግልፂ ዝኾነ ናይ ፖለቲካ ስትራቴጂ ዝነበሮም ኣይመስሉን።

ተቋምቲ ናይዛ ሃገር ፖለቲካዊ ስልጣን ብሙሉኡ ናይ ምቁፅፃር ድሌት ብምርኣይ ኣብ ሙሉእ መረባ ስዲርና በሉ። እቶም ትኽክለኛ ቁፅርታት ኣነ ኣይፈልጦምን ግን ኢህወደግ ብዝኣመነሉ ደረጃ እኳ ተቐቢሎም ብሰላማዊ መንገዲ እንተዝሰተፉ ምናልባት ሕዚ ናይ ኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ኩነታት ዝተፈለየ ክኸውን ነይሩ ኢሉ ይኣምን። ኣዲስ ኣበባ ሙሉ እና ብሙሉ እና ምምሕዳር ኣብቲ ፖለቲካዊ ስርዓት ዘለዎ ፅዕንቶ ብጣዕመ ዓብይ እዩ። ካብዚ ብተወሳኺ ኣብ ውሽጢ ፓርላማ ካብ 1/3 ድምፂ ንላዕሊ ረኺቦም ተባሂሉ ተኣሚንሉ ነይሩ። እዞም ክልተ ነገራት ተደሚሮም ኢህወደግ ኣብ ዝመርሖ መፈፀሚ ሰራሕ ዝደለዩ ክገብረሉ ዘይኽእሉ ኩነታት ክፈጥር ነይሩ። ቅድም ኢሉ ከም ዝተገለፀ ብባዕሎም መንገዲ ዝመፀ፤ ናይ ሕብረተሰብ ደገፍ ዘለዎም ሓይልታት ፖለቲካ ስለዝነበሩ ብ ሕጊ መውፅኢ ኣካል ኣብ ዝግበሩ ክትዓት ዝተፈላለዩ ሓሳባትን መማረፅታትን ዘቐርቡ፤ እቲ ሕብረተሰብ እዙይ ክፈልጥ ንቐፃሊ መረባ ድማ ቀሊል ዘይበሃል ትምህርቲ ክወስድን ኣብ ፍልጠት ዝተመስረተ መረባ ንክገብር መሓዝ ነይሩ። እዚ ኩነት ብልዝብ እንተዝፍታሕ ንቲ ዴሞክራሲያዊ ከይዲ ብዝለዓለ ደረጃ ይጠቐም ነይሩ ዝብል እምነት ኣለን።

ምስ ናይ 1997 ዓ/ም መረባ ተተሓሔዙ ዝለዓል ሓደ ሕማቕ ሓበላ ኣሉ። እዚ ድማ 'ኣነ ይስዕር ኣነ እባ' ዝብል ኣብ ዝረሰነ ክትዕ፤ ቅንጅት ብግልፂ ኣብ ኣደባባይ ዘርኣዊ ዝኾነ ፕሮፖጋንዳ ምስፍሕፋሕ ጀመረ። ውሽጢ ንውሽጢ ብዝተወደቡ ሓይልታት ድማ ፀረ-ተጋሩ ዝኾነ ወፍሮም ኣሰፋሕፈሖ፤ እዚ ዘርኣዊ ኣተሓሳስኦም ከም ዝቃወምዎ ብዕሊ ኣየረጋገፁን። ኢህወደግ ብወገኑ ንዚ መድሐርሐራይ ዘርኣዊ ፕሮፖጋንዳ ኣጋውሖ "ክወድኡኻ እዮም" በለ። ናይ ሩዋንዳ ዝዓይነቱ ምቅትታል ክኸሰት እዩ ምባል ጀመረ። እዚ ኩነታት እቲ ሕብረተሰብ ጉዳያት ፖለቲካ ብትኽክለኛ መንገዲ እንተይኮነስ ሓለፍቲ ፖለቲካ ብዝደልይዎ መንገዲ ክርኢ ገበሮ። እንተነኣስ ተወላዲ ትግራይ ዝኾነ ኣደንገዎ። እዙይ ድማ ንሓይልታት ፀረ-ዴሞክራሲ ድፈዖም ከጠናኸሩ ጠቐሞም። እዚ ሕማቕ ፀወታ ፖለቲካ ዝፈጠሮ ሓበላ ክሳብ ሕዚ ሙሉ እና ብሙሉ ኣይሓወየን። ሕዚ እውን ከም ጠቓሚ መሳርሒ ይለዓል እዩ።

በዚ ኩነታት ኢህወደግ ብተቋምቲ ዝቐርቡ ተቋምታት ክፃወሮም ዝኸኣለ ብ ኣማኢት ዝቐፀር ሂወት ሰብ ብምቕታል እዩ። ናይ ተቋምቲ ፖለቲካ ፓርቲ መራሕትን ኣባላትን ናበ

ቤት ማእሰርቲ ወረዳ። ኣበዚ ከይዲ ክልተ ግልፂ ዝኾኑ መልእኽትታት ተመሓላፊ። ሓደ፤ናይ ፖለቲካ ስልጣን ሱቕ ኢሉ ብመረፃ ስዒረ ኣለኹ ስለዝተባህለ ከም ዘይወገብ። ካልኣይ፤ናይ መንግስቲ ስልጣን ዝተቐፃፀረ ኣመራርሓ ስልጣኑ ብሰላማውን ዲሞክራሲያውን መንገዲ ንምክፍፋል እቲ ዝሰዓረ ሓይሊ ፖለቲካ ብሰላማዊ መንገዲ ምትእንጋድ እንተይኮነስ ሓይልታት ፀጥታ ተጠቐሙ ከም ዘጥፈኦም ግልፂ ኮይኑ። መንግስቲ ኢህወደግ ብፖለቲካዊ ኣተሓሳስባ ብሉፅነትን እዚ ብሉፅነት ዘምፀአሉ ናይ ሕብረተሰብ ደገፍን እንተይኮነስ ናይ መንግስቲ ስልጣን ስለዝተቐፃፀረ ብዝረኸቦ ደገፍ ሓይልታት ፀጥታ ኣብ ስልጣን ንምፅናሕ ከም ዝወሰነ ግልፂ ገበረ።

እዚ ተርእዮ ኣብቲ ፓርቲ ጥራሕ ተሓፂሩ ዝነበረ ፍርሕን በለፀኝነትን ናብ ጠቕላላ እቲ ሕብረተሰብ ክጋዋሕ ገበረ። ህዝቢ፤ ንመንግስቲ ብፍላይ ንሓይልታት ፀጥታ ፈሪሑ ተሸማቕቑ ንሶም ምስማዕ ዝደልይዎ እናተሃረቡን ንዕኦም እናሓጎሱን ምንባር “ዘዋፅእ” ባህሪ ፖለቲካ ኮነ። ካብዙይ እናተልዓሉ ድማ ሓለፍቲ ዝደልይዎ ፖለቲካዊ ቅዋም ቃላት እንተይተረፉ ሓለፍቶም ንምሕንስ ምድግጋም ካብቲ ፓርቲ ሓሊፉ ናብ ሕብረተሰብ ብስፍሓት ኣተወ። ነዚ ገሃኢ ፓርቲ ፈሪሑን ፀባዩ ኣፀቢቑን ብበለፀኝነት ምንባር ቀነዲ ናይ ፖለቲካ “ጥበብ” ኮነ።

ብኸምዚ ድማ እዞም ኣብ ላዕሊ ተገሊፁ ከነታት ነንርእሶም እናተደጋገፉ ኢህወደግ ኣብ ዝመርሖ መንግስቲ ባዕሉ እቲ ፖለቲካዊ ውድብ ብመሪሕነት ዘዕደቕ ሕገ-መንግስቲ ሙሉእ ብሙሉእ ተግባራዊ ንምግባር ኣብ ዘይከኣለሉ ከነታትን፤ነዚ ሕገ-መንግስቲ ዝግድቡ ሕግታት ብምውፃእን ብሓይልታት ፀጥታ ጥራሕ ኣብ ስልጣን ንምፅናሕ ኣብ ዝኸእለሉ ደረጃ በዒሑ። ብናተይ እምነት ጨቆንቲ ህዝቢ ጨቁንና ንገዝእ ዝብል ግልፂ ናይ ፖለቲካ ውሳኔ ወሲኖም ናይ ጭቆና ስርዓት ኣይዘርግሑን። ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ዘሎ ብዘረባ ንሕና ኢና እንፈልጠልካ ንጥቕሚ ህዝቢ ጠጠው ዝበልና ኢና እናተባህለ እቲ ከይዲ ግን ህዝቢ እናፈራርሑን እናጨቆኑን ምግባእ ኮይኑ ኣሎ።

ይኹን ደኣ እምበር እዚ ኣብ ላዕሊ ተገሊፁ ዘሎ ከነታት ንነዊሕ ግዜ ክፀንሕ ስለዘይኸእል እቲ ሕብረተሰብ ካብ ዝፀሮ ንላዕሊ ስለዝኾነ ናይ መንግስቲ ኣካል መፈፀሚ ስራሕ ኣብቲ ሕብረተሰብ ዝፍፁሞ በደል ስለዝበዘሐ፤ምስዙይ ድማ ምክባር ናብራ ተሓዊሱ፤ስራሕ ምስኣኑ፤ነዞም ፀገማት መፍትሒ ከኾኑ ዝኸእሉ ግልፂ ኣንፈታት ክርኢ ብዘይምክኣሉ ተሓዋዊሱ፤ ናይ ኢህወደግ መንግስቲ ብመረፃ ሚኢቲ ሚኢታዊ ስዒረ ኣለኹ ካብ ዝበለሉ ወጋሕታ ናብ ዝለዓለ ናይ ህዝቢ ተቐውሞን ካልኣት ፖለቲካዊ ቅልውላዎትን ኣትዩ ይርከብ። እዚ ከነታት ድማ እንተነኣሰ

እዞም ፀገማት ዝግለፅሉ መልክዓት ብምልጻል ብግልፂ ፀገም ኣለኒ ክብል ኣገዲድዎ። ኣብ ላዕሊ ኣብ ዝተገለፀ ፖለቲካዊ ኩነታት ተላዒሊ ሃገርና ኢትዮጵያ ከጋጥሙ ዝኸለሉ ሰለስተ ክኾኑ ዝኸለሉ (Scenarios) ዘለው ይመስለኒ።

ሰለስተ ክኾኑ ዝኸለሉ (Scenarios)

ቀዳማይ ክኾን ዝኸለል (Scenario)፤ እዛ ሃገር ውሽጣዊ ናይ ህዝቢ ሕቶ ብዝፈጥሮ ህውከት ምናልባት ኢድ ኣእታውነት ናይ ደገ ሓይልታት ተወሲኽዎ መንግስቲ ኣብ ቁፅፅሩ ወፃኢ ኮይኑ ምፍራስ መንግስትን ምፍጣር ህውከት ክመፅእ ይኸእል። እዚ መማረቢ ናይ ምኪን ዕድሉ ትሑት ዋላ እኳ እንተኾነ ከም ክኸውን ዝኸለል ጉዳይ ተወሲዶ ከይኸውን ምስራሕ የድለ። ናይ ምኪን ዕድሉ ግና ባዶ ኣይኮነን። ኣብ ዝሓለፈ ኣብ ክልል ኦሮሚያ ተፈጠሩ ዝነበረ ናይ ህዝቢ ዓመፅ ኣብ ልዕሊ መሓውርር መንግስቲ ብፍላይ ከፃ ኣብ ልዕሊ እቲ ክልላዊ መንግስታዊ መሓውር ፈጠርዎ ዝነበረ ፅዕንቶ ብጣዕሚ ዝለፀገ እዩ። ብመንግስቲ ፌደራል ሓይልታት ፀጥታ ብምእታው እዩ እቲ ዓመፅ ጠጠው ክብል ክኢሉ። እቲ ዓመፅ ብሰፊሑን በግዜን እንተዝኸረኸረ ኣልኡት ብጎሲ ህዝባዊ ዓመፃት እንዝለፀጉ ኣብ ልዕሊ ማእኸላዊ መንግስቲ ክፈጥሮ ዝኸለል ዝነበረ ፀገም ንምግማቱ ኣየፀገምን።

ካልኣይ ክኾን ዝኸለል(Scenario)፤ ፤ ንንዊሕ ግዜ ሕዚ ብዘሎ ህውከት ውሽጢ ምፅናሕ እዩ። እዚ ኣብ ኩሎም መማረፅታት ናይ ምኪን ዕድሉ ዝበለፀ እዩ። ሕዚ ኣብ ስልጣን ዘሎ ገዛኢ ፓርቲ ብሙሉኡ ይኹን ብዝተወሰነ ክፍሉ መጠናዊ ለውጥታት ኣብ ውሽጡ ብምግባር ብግልፂ ዝኣመነሉ ሕፃናት ሰናይ ምምሕዳርን ግዕዝይናን ቴክኒካውን ምምሕዳራውን ትርጉም ብምሃብ በዚ ዓይነት ማእቀፍ ውሽጢ ብምኪን ንምፈትሑ ምፍታን ንዝተወሰኑ ዕድሎም ዝሃቦም ሓለፍቲ ስራሕ ብምውጋድ ኣብ ቅልውላው ንምውፃእን ግዜ ንምግዛእን ብምድላይ ዝፍጠር ኩነታት ክመፅእ ይኸእል። ሕዚ ኣብ ስልጣን ዘሎ ገዛኢ ፓርቲ ተፈጥሮኣዊ ብዝኾነ ክዝንብለሉ ዝኸለል ናይ መጀመርያ ኣማራጺኡ ዝኸውን ብምኪኑ ናይ ምኪን ዕድሉ ዝሰፍሐ መማረቢ እዩ። እዚ መማረቢ ድማ ንቲ ፀገም ንዝተወሰነ ገዜ ከደነጉዮ እንተኾነ እምብር ኣይፈትሑን።

ንዝተወሰነ ግዜ ብምድነንይ እቲ ፀገም ብዝበለፀ ሱር እናሰደደ ብሰላማዊ መንገዲ ንምፍታሕ ዘለዎ ዕድል እውን እናመንመነ ክኸይድ ይገበር። ኣብዚ ግዜ እዚ ኣብዛ ሃገር ዘሎ ቅልውላው እናተንሃሃረ ኣብ ምኻዱ ንላዕሊ ኣብ መወዳእታ ብጣዕሚ መፅናዊ ብዝኾነ መንገዲ እቲ ፀገም ንምፍታሕ ዝደልዩ ሓይልታት ዝምቹ ኩነታት ይፈጥረሎም። ስለዝኾነ ቀልጢፉ ዝረከ ኣነፈት

መፍትሔ ናይ ምኪን ዕድሉ እውን ሰፊሕ መማረቢ ኮይኑ እናሃለወ ነታ ሃገር ድማ ዘክፍሎ ዋጋ እዚ ድሒሩ ዘምፀኦ ነውዒ ዝክፍኦ እዩ። እዚ ኩነታት ክሳብ ሕዚ ዘመዝገብናዮም ዓወታት ፀራሪጉ የጥፈኦም። ነዛ ሃገር ንድሐሪት ይመልሳ ጥራሕ እንተይኮነስ ቀዲሎ ዝመፅእ ስርዓት እውን እንታይ ዓይነት ከም ዝኾን ምትንባይን ምግማትን ኣይከኣልን። እዞም ክተ መማረቦታት ብግዜ ክፈላለዩ እምበር ብጣዕሚ ተመሳሰልቲ እዮም። ብናይ-ብዓልቶም መንገዲ ዝፍጠሩ ስለ ዝኾኑ ከይኾኑ እንታይ ንግበር ኣብዝብል ሓሳብ እንተዘይኮይኑ ብዛዕባኦም ብዙሕ ምዝራብ ኣይከኣልን።

ሳልሳይ ክኾን ዝክእል(Scenario)፤ ፤ ሰላማዊ ስርዓት ዘለዎ፤ ብንቕሓት ዝመርሕ፤ ለውጢ ምጅማር እዩ። እዚ ማለት ኣብ ሃገርና ፖለቲካዊ ቅልውላው ከም ዘሎ ብምእማን እዚ ቅልውላው ሕገ-መንግስተዊ ስርዓት ተኸቲልና ብሰፊሕ ናይ ፖለቲካዊ ሓይልታትን ምልኣተ ህዝብን ተሳትፎ ንምፍታሕ ዘክእል ፖለቲካዊ ክይዲ ምጅማር ማለት እዩ። እዚ መማረቢ ካብቶም ኣብ ሳዕሊ እተገለፁ እንተዝኾኑታት ከይክሰቱ ንምግባር የክእል። ስለዝኾነ ኣብ ናይ ሃገርና መፃኢ ዕድል የእትወና እዩ እንብል ዜጋታት ብሙሉኡና ተንቀሳቂስና ጋህዲ ክኾን ክንገብረ ኣለና ዝብል ኣረምነት ኣለኒ። ናይዚ ፖለቲካዊ ክይዲ ዕላማን ከመይ ክፍፀም ይክእል ዝብል ሓሳብን ኣብ መወዳእታ ክምለሶ እዩ።

ህዝቢ ትግራይ

ኣብ ሃገርና ኢትዮጵያ ብሓፈሻ ብዛዕባ ዘሎ ጉዳይ ህንፃት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ምህናዕ ጉዳይ እንትነልዕል፤ ህዝቢ ትግራይ ነጻልካ ምልዓል ንምንታይ ኣድለዩ? ዝብል ሕቶ ክልዓል ይክእል። ግቡእ ሕቶ እዩ። ኣብዚ ከልዕሎ ዝደልዩ ጉዳይ ህዝቢ ትግራይ ብታሪኹ ባዕሉ ኢትዮጵያ ንእትበሃል ሃገር ምምስራት ኣብ ውሽጢ ታሪኻ ኣብ ዝተፈላለዩ ውድቀታት ይኹን ዓወታት ቀንዲ ተዋሳኔ ገይሩ እዩ ዝሓሰብ። ካብዚ ወፃኢ ብኻሊእ መንገዲ ኣይሓስብን። ሕዚ እውን ዘለው ፀገማት እንትነልዕልን መፍትሒ እንትደልን በዚ ብታሪኽ ክወራረስ ዝመፀ ኣተሓሳስባ ውሽጢ ኮይንና እዩ። ህዝቢ ትግራይ ንበይኑ ዝሓስቦ መፍትሒ ኣይነበረን፤ የለን። ሕዚ ብዘሎ ኣብ ሳዕሊ ዝተገለፀ ናይ ሃገርና ኩነታት ፖለቲካ ተላዲልና መፍትሒ እንትንእልሽ ህዝቢ ትግራይ እንታይ ክገብር ይግበኦ? ሕዚ ኣብዘሎ ፖለቲካዊ ኩነታት ዓርሱ ከመይ የቕምጥ? ንዝብል ሕቶ መፍትሒ እንትድለ ንህዝቢ ትግራይ ጥራሕ ዝተፈለየ ካብዚ ጥቕሚ ኣነፃር ጥራሕ ዝተቐነየ እንተይኮነስ ኣብ ኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ስርዓጥ ንምስፋን፤ ካብዚ ስርዓት እዚ ድማ ከም ዝኮኑ ህዝብታት ኢትዮጵያ ማዕረ ተረባሒ ክኸውን ብምሕሳብ እዩ።

ህዝቢ ትግራይ እዚ ሕዚ ዝኒህ ናይ ፖለቲካ ስርዓት ንምምጻእ ምስ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ብምዃን ተቓሊሱ ልዑል ዋጋ ከፊሉ ዘምፀኦ እዩ። ስለዝኾነ ክሳብ ሕዚ ይኹን ንቐጻሊ እዚ ስርዓት ንረብሓ ህዝቢ ክውዕል ኣብ ምግባር ዘለዎ ግደ ዝለዓለ እዩ። ብፍላይ ድማ ከም ህዝቢ ረብሕኡ ብዘላቕነት ዝክበረሉ ኣብ ሕገ-መንግስቲ ዝተምስረተ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት እንትሃንፅ እዩ።

ሕዚ ኣብ መናእሰይን እዚ የተሓሳስበና ኢሎም ዝኣምኑ ተወለድቲ ትግራይን ኣብቲ ቅድም ኢሉ ዝተለዓለ ሓሳብ ግልፂ ዝኾነ ሓሳብ ዝተተሓዘ ኣይመስልን። ኣብ ማእኸል ሃገር ካብ ካልኦት ህዝብታት ኣብ ተወለድቲ ትግራይ ዕልኣት ይንፀባረቑ እዩ። ህዝቢ ትግራይ በዚ ስርዓት ሕልፊ ተረባሒ ከም ዝኾነ ተገይሩ ይውረ እዩ። ከምኡ ተገይሩ 'ውን ይረኣ። እቲ ጭቡጥ ኩነታት ድማ ካበቡይ ዝተፈለየ እዩ። ብርግፅ እቲ ኩነታት ህዝብታት ብምብኣስ ክንጥቀም ኢሎም ዝምነዩ ሓይልታት ፀረ-ዲሞክራሲ የንበድብድዎ እዮም። እዞም ሓይልታት እዚኦም ካብ ዝሓሰብዎን ካብ ዝምነይዎን ወፃኢ ምእማን ኣይከኣልን። ግን ድማ ጭቡጥ ምርሕሓቕ ህዝብታት ኣሎ። እዚ ንምነታይ መፅዕዩ፣ ከመይክ ንፍተሓዮ፣ኢልካ ምሕሳብን ምምኽኻርን ግቡእ እዩ። ዝቲይ እየ እዚ ርእሲ እዙይ ከልዕል ዝደለኹ።

ካበቡይ ብተወሳኺ ተወላዲ ትግራይ ስለዝኾንኩ ምስ እዚ ህዝቢ እዙይ ኮይነ ኣብ ዝተፈላለዩ ኩነታት ስለዝተቐለለኩን ዘቃለስኩን እቲ ኩነታት ብዝበለፀ ይፈልጦ እዩ። ስለዝኾነ ዝርኣየኒ ሓሳብ ናይ ምቕራብን እንተነኣሰ እዚ ኣተሓሳሳቢ ነገር ናይቲ ሕብረተሰብ ኣጀንዳ ኮይኑ ክንመኻኸረሉ፣ ሓሳብ ክንለዋወጠሉ ይግባእ ኢሉ ስለዝኣመንኩሉ እዩ።

ኣብታ ሕዚ ዘላ ኢትዮጵያ ህዝቢ ትግራይ ዝህልዎ ግደን ዝፃወቶ ኣበርክቶን እንታይ ክኸውን ኣለዎ? ህዝቢ ትግራይ፣ ዘመነ ስልጣኑ ብደገፍ ሓይልታት ፀጥታ ዘናውሕ ቡብግዚኡ ካብ ህዝቢ እናተነፀለን ብህዝቢ እናተፀልኦን ዝኸይደ ናይ ፖለቲካ ስርዓት ሓላውን ተኸላኻልን ድዩ ክኸውን ዘለዎ፣ ወይ ከዓ ካልእ መማረፂ ኣለዎ? ህዝቢ ትግራይ ሕዚ ብዘሎ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ፖለቲካ ዝወስዶ ናይ ፖለቲካ ቅዋም እንታይ ይኹን? ኢልካ ምሕታት ይግባእ። ኣብ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ኸ ሕገ-መንግስታዊ መሰሎም ዝጥሕስ ፖለቲካዊ ስርዓት ሓላዊ ተገይሩ ፍሉይ ረብሓ ዝረክብ ፀላኢ ተመሲሉ ክረኣ ድዩ ዘለዎስ ኣብ ዲሞክራሲን ማዕርነትን መሰረት ዝገበረ ናይ ህዝብታት ሓድነት፣ ንናይ ህዝብታት መሰል ምክባር፣ ንትክክኛ ፍትሕን ንፍትሓዊ ኢኮኖሚያዊ ተረባሕነትን ቅድመ ግንባር ዝቃለስ ህዝቢ ተገይሩ ድዩ ክረኣ ዝግበኦ፣ኢልና እናሓተትና እቲ መልሲ ክንደልዮ ይግባእ።

ናብ ዝርዝር ጉዳይ ቅድሚያ ምእታወይ ብመሪሕነት ህወሓት ኣብ ዝተኻየደ ዕጥቃዊ ቃልስን እዚ ቃልሲ ዘመዝገቦ ዓወትን ዲሞክራሲያዊ፤ ወያኔን ትክክለኛን ነይሩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ደርጊ ንዝኣክል ፀረ- ዲሞክራሲን ዓፋንን መንግስቲ ተቓሊሱ ምውዳቕ ዲሞክራሲያውን ወያኔን ነይሩ። ንመሰል ጭቁን ህዝብታት ምርግጋዕ ዝተገብረ ቃልሲ ዲሞክራሲያዊ እንተዘይኮይኑ ዲሞክራሲያዊነት እንታይ ክኸውን ይኽእል። ስለዝኾነ ብ ህወሓት መሪሕነት ኣብ ዝተገብረ ቃልሲ ኣብ ዝተፈላለዩ ደረጃታት ምስታፊይ የኹረዐኒ። ነዞም ጀጋኑ እናመራሕኻ ዓዕሮም እናተሓባበርኻ ንዓወት ምብቃዕ ብታርክ ትዕድልቲ እዩ ይብል። እዚ ማለት ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣምታት ከም ዝገለፅክዎ ህወሓት ናይ ኣማልኽቲ ምትእኽኻብ ነይሩ፤ ስሕተት ኣይነበርን፤ ፀገማት ኣይነበሩን ማለተይ ግን ኣይኮነን። ደሚርካ እንትረክስ ስርዓት ደርጊ ንምስዓርን ንምውዳቕን ኣብ ዝተገብረ ቃልሲ ዲሞክራሲያውን ወያኔን ባህሪኡ ካብ ኩሎም ብብግዚኡ ዘጋጥሙ ዝነበሩ ፀገማት ዝዘዙ ዝበለፀ ነይሩ። ስለዝኾነ እውን እዩ ድማ ናብ ዓወት ዝበፀሐ ዝብል እምነት ኣለኒ።

ህዝቢ ትግራይ ንናይ ድረጊ ጨቋኒ ስርዓት ንምውዳቕ ዝለዓለ ዋጋ ዋላ ይኸፈል እምበር ሕልፊ ካብ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ረብሓ ንምርካብ ኣይተመነየን። ብጭቡጥ እውን ኣይረኽበን። ኣብ ፌደራል መንግስቲ ኣብ ብርክት ዝበሉ ሚኒስትር ቦታታት ብምሓዝ በዚ ምክንያት ምስ እዞም ሰባት ብዘለዎም ምቅርራብ ዝተወሰነ ጥቕሚ ዝረኽቡ ተወለድቲ ትግራይ እንተሓልፎም ህዝቢ ትግራይ ሕልፊ ተጠቃሚ ከም ዝኾነ ከም መረዳኦታ ክውሰዱ ኣይክእሉን። ብዓዕሩ ፀገማት ተገደሩ ብኢኮኖሚ ዳሕና ዝተገዳዘ እኳ በዞም ምስ ሰበሰባጣን መንግስቲ ተፀጊዖም ጥቕሚ ምስ ዝረኽቡ እናተደመረ ክረክስ በዚ ምክንያት ድማ ናይ ካልኦት ህዝብታት ኣሉታዊ ስምዒት መለዓዓሊ ይኸውን ኣሎ። እዚ ኩነታት ድማ ናይዛ ሃገር ሕጊ ብዝፈቕዶ መሰረት ስርሑ ሰሪሑ ሃፍቲ ኣኪቡ ንምንባር ዝደሊ ተወላዲ ትግራይ ኣብ ቀሊል ዘይበሃል ስግኣት ኣእትይዎ፤ እዚ ግን ክኸውን ዘይግበኦ ጉዳይ እዩ።

ህዝቢ ትግራይ ካብ ካልኦት ህዝብታት ሕልፊ ረብሓ ኣይደለየን እንትበሃል ንኻልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ዝወሃቦም መሰልን እቲ ሕጊ ብዝፈቕዶ መሰረትን ሰሪሕኻ ምህፍታም፤ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ብዝግባእ ተሓልፎምሉ ምንባር ድማ ማንም ክኸልክሎን ክምንዘዎን ኣይግባእን። ብማዕርነትን ብምፍቕቕቓድን ህዝብታት መሰላቶም ተሓልፎምሎም ተኸባቢሮም ዝነበሩላ ሃገር ምእንታን ክትከውን እዩ እዚ ኩሎ ዋጋ ዝተኸፈለ። እዚ ድማ ምስ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ብምኳን ክሕልዎ ይግባእ፤ ግዲኡ ዝምንዘዎ ሓይሊ ክህሉ ኣይፈቐድን።

ንዞም ኣብ ላዕሊ ዝተቐመጡ ሓሳባት መልዓሊ ብምግባር ብናተይ ኣረዳድኣን እምነትን ህዝቢ ትግራይ ናይ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ብማዕርነትን ብፍቓድን ኣብ ዝተመስረተ ሓድነት ህዝብታት ኣብ ፍትሒ ንዝተመስረተ ናይ ህዝቢ መሰል ሓላዊ፣ንዚ መሰረት ገይሩ ንዝመፅእ ኢኮኖሚያዊ ዕብዮትን ማሕበራዊ ልምዓጥን ንምምፃእን እዞም መሰላት ስፍሓትን ዕምቆት ሃልይዎም ኣብ ተግባር ክውዕሉ ዝቃለስ ክኸውን ይግባእ ይብል። እዞም ኣብ ሕገ መንግስቲ ዝተቐመጡ መሰላት ከይተሸራረፉ ከይተገደቡ ብሙሉእ ተግባራዊ ክኾኑ ግዚኡ እንትፈቅድ ድማ ስፍሓትን ዕምቆትን ክህልዎም ምቅላስን ኣብ ትግባር ክውዕሉ ብምግባርን እዩ ከም ህዝቢ ረብሕቡ ዝክበር። ካብዚ ወፃኝ ግን ብዝኾነ ታሪካዊ ኣጋጣሚ ናብ ስልጣን ብዝወፀ ካብኡ ዝተወለዱ መራሕቲ ዕድሚ ስልጣናዎ ንምንፃቕ ክበሃል መሰላት ዝዕፍኑ ሕግታትን መምርሕታትን ክድግፍ የብሉን እብል።

ኣብዚ ጉዳይ ብርክት ብዝበሉ ተወለድቲ ትግራይ ዝለዓል ሓደ ሕቶ ኣሎ። እዙይ ድማ “ኣብቲ ዝኒህ መንግስቲ ዘለና ልዕልነት እንድሕር ስኢንና ኩሎም መሰላትና ክንስእን ተመሊስና ድማ ክንጭቆን ኣድልዎ ክፍፀመና እንተተገበረስ እንታይ ውሕስና ኣለና”፣ዝብል እዩ። ውሕስናና ብቓልስና ዝረኽብናዮ ሕዚ እውን ምስ ካልኦት ህዝብታት ኮይንና እናተቓለስና እንሕልዎ ሕገ-መንግስትና ብዘይ ምንም ምውልዋል ተግባራዊ ምግባር እዩ። እቲ ካሊእ ውሕስናና እቲ ህዝቢ እዩ። ዝተወሰኑ ተወለድቲ እቲ ክልል ኣብቲ ፖለቲካዊ ስርዓት ወሳኒ ኣብ ዝበሃሉ ቦታታት ብምቕማጥ ኣይኮነን። ሕዚ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ሕገ-መንግስቲ ህዝቢ ትግራይ ሙሉእ ብሙሉእ ክሕልዎን ክትግብርን ከምዝደልን ዝግባእን፣ ናይ ኦሮሞ፣ኣምሓራ፣ ዓፋር፣ ሶማሌ ፣ሃረሪ ፣ ደቡብን ካልኦትን ህዝብታት እውን ክሕልውዎን ኣብ ተግባር ክውዕልን ክሕሉን ዘይደልይሉ ምክንያት የለን። ንዚ ሕዚ ዘሎ ሕገ-መንግስቲ ዝቃወሙ ሓይልታት ከም ዘለዉ ይፈልጥ። ካብዚኦም ንላዕሊ ግን እዚ ሕገ-መንግስቲ ኣብ ዝፀድቐሉ ግዜ ብዝነበረ ወያኔ መንፈስ ዘይምተግባሩ ዝቃወሙ ይበዝሑ። ካብዚ ዝተልዓለ ሙሉእ ብሙሉእ ኣብ ተግባር እንተደኣ ውዒሉ ነዚ ሕገ-መንግስቲ ዝሕሉ፣ዘማዕብሎ ሓይሊ ይበዝሕይስዕር። ምሕላው ሕገ-መንግስቲ ብዝብል ሰብብ ሸክሚ ምሕላው እቲ ስርዓት ንምነታይ ኣብ እንግዳዓ ህዝቢ ትግራይ ጥራሕ ይወድቕ?

ኣብዙይ ክለዓል ዝግበኦ ጉዳይ እዚ ሕዚ ዝኒህ ኣወዳድባ ፌደራላዊ መንግስቲ መሰረት ዝገበረ ስርዓት እቲ ሕገ-መንግስቲ ባዕሉ ብዝፈቕዶ ኣሰራርሓ ተቐባልነት ዘይክረክብ ይክእል። ብካሊእ ኣዘራርባ ሓዱሽ ሕገ-መንግስቲ የድሊ እዩ ዝብል ሓሳብ ስዓሪ ክኸውን ይክእል። እዚ ኣሰራርሓ

ናይቲ ሕገ-መንግስቲ ተኸቲሉ ህዝቢ ኣእሚኑ ብሰላማዊ መንገዲ ክሳብ እተፈፀመ ናይ ህዝቢ ድልየት ብምኳኑ ተቐባልነት ክረክብ ይግበኦ። ሕዚ ዘሎ ሕገ-መንግስቲ ብህዝቢ ፍቓድ ተቐባልነት ክህልዎ ነዚ ሕገ-መንግስቲ ዝድግፉ ፖለቲካዊ ሓይልታት ስረሖም ሰሪሖም ብሰላማዊ መንገዲ እንድሕር ዘይስዲሮም፤ ተሰዲሮም ማለት እዩ። ስለዚ ህዝቢ ብዝመረጸ መንገዲ እቲ ስርዓተ ይዘርጋሕ። ኣነ እዚ ኩነታት ከጋጥም ይክእል እዩ ዝብል እምነት የብላይን። ግን ድማ ህዝቢ ኣሚንሉ ብፍቓዱ ኣብ ተግባር ዝውዕል ደኣ እምበር ብሓይልታት ፀጥታ እናተሓለወ ተግባራዊ ዝግበር ሕገ-መንግስቲ ክህልወና ኣይግባእን።

ኣብዚ ጉዳይ ብፍላይ ኣብ ቀረባ መዓልታታት ምስ ብርክት ዝበሉ መንኣሰይ ይመያየጥ እዩ። ኣብ ሓደ ናይ ምምኽኻር ግዜ እቲ ሓሳብ እንትልዓል “ህዝቢ ትግራይ ምስ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ዘለዎ ርክብ ብፍላይ ሕዚ ጠንኪሩ ክርክብ ይግባእ፤ ዝደኸመ መሲሉ ክረእ የበሉን” ዝብል ሓሳብ ምስተልዓለ ‘ጠንኪሩ ክርክብ ኣለዎ ማለት እነታይ ማለት እዩ’ ብዝብል ተኻቲዕና። እዚ ነጥቢ ብካልኦት እውን ይለዓል እዩ ኢሎ ስለዝሓሰብ ኣነ ዘለኒ ኣረዳድኣ/ኣረኣኣያ ክገልፅ።

ጠንኪርካ ምርካብ ማለት ሓይሊ ምክልኻልን ድሕንነትን ብምቁፅፃርን ብምውፋርን ኢህወደግን እዚ ውድብ ዝመርሖ መንግስትን ዝውስኖ ውሳኔ ህዝቢ ፈተወ ፀልእ ተቐቢሉ ክኸይድ ንምግባር ምንቅስቃስ ድዩ? ውይስ ብፌደራል መንግስቲ ብንፅፅር እንትረእ ኣብ ናይዛ ሃገር ፖለቲካዊ ስርዓት ውሳኔ ዝበሃሉ ናይ ስልጣን ቦታታት ብበዝሒ ምቁፅፃር ማለት እዩ? ካብዙይ ሓሊፉስ ብብዝኸድዎ ብዝተረኸበ ኣጋጣሚ ሓይሊ ዘለና ምኳኑ ንምርኣይ ምፍታን ርእዩ። ብሓፈሻ ቅድሚ ኢህወደግ ዝነበሩ ገዛእቲ መደባት ዝገብርዎ ዝነበሩ ንምቕዳሕ ምፍታን ድዩ ጠንኪርካ ምርካብ ማለት? እንታይ ማለት እዩ? ኣነ ህዝቢ ትግራይ ብሙሉኡ ድማ ህዝቢ ኢትዮጵያ ክጥንክሩ እደሊ። ኣጋጣሚ እንትረክብ ድማ ነዚ ክሰርሕ እዩ። ንዓይ ጠንኪርካ ምርካብ ማለት ካብ ኩሉ ንላዕሊ ገስጋሳይ ሕብረተሰብ ፤ ዝተረጋገፀ ሰላም፤ ናይ ኢኮኖሚ ዕብዮት፤ ማሕበራዊ ልምዓት፤ ዲሞክራሲያዊን ፍትሒ ዝነገሰሉ ስርዓት ንምምስራት ኣብ ዝግበር ፃዕሪ በዓል ዋና ብምኳን ነዚ ዕላማ ቅድመ ግንባር ተቐባላይ ምኳን እዩ።

ካብ ትኽክለኛ ዕላማ ዝለዓል እዚ ትኽክለኛ ዕላማን ፍትሓዊ ብሕጊ ዝግዛእ ስርዓት ዝፈጥሮ ውሽጣዊ ሓድነት እዩ እቲ ጥንካረ ዝፈጥሮ። ቅድሚ ሕዚ እውን ኣብ እዋን ዕጥቃዊ ቃልሲን ኣብ እዋን ውግእ ኣትዮ-ኤርትራን ንቲ ጥንካረ ዝፈጠሮ ትኽክለኛ ፖለቲካዊ ኣራእያ እዩ። ብማዕርነት ህዝብታትን ኣብ ምፍቕቓድ ዝተመስረተ ሓድነትን፤ ኣብ ሕገ-መንግስታዊ፤

ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ተግባራዊነት ዝተመስረተ እምነት እዩ። ነዚ ፖለቲካዊ ስርዓት ንምክልኻል ክብል እዩ ብጅግንነት ዝተዋገአ ። እዙይ ፖለቲካዊ እምነት እዩ እምበኣር ውሽጣዊ ጥንካራኡን ጅግንነቱን ዝፈጠሮ።

ኣብ እዋን ዕጥቓዊ ቃልሲ ህዝብታት ዓፋር፡ቤንሻንጉል፣ጋምቤላ፣ ኦሮሞ፣ ኣምሓራን ካልኦትን ምስ ህዝቢ ትግራይ ብሓባር ኮይኖም ዝተዋደቁ ፍሉይ ሚሰጥር ስለዝነበረና ኣይኮነን። ኣብቲ እዋን ህዝቢ ትግራይ ብመሪሕ ውድቡ ህወሓት እናተመርሐ ዘካይዶ ዝነበረ ቃልሲ ንዕኡም እውን ዝምልከት ምዃኑ ብዘረባ እንተይኮነስ ብተግባር ስለዝረካይዎ እዩ። ህዝቢ ትግራይ ወድሰብ ይኸእሎ ዶ ተባሂሉ ክሕተት ዝኸእል ግፍዒ ተሸኪሙ፣ ከቢድ መስዋእቲ ከፊሉ፣ ከም ህዝቢ ብልዑል ጅግንነትን ቆራዕነትን ዝተዋገአ፣ ፖለቲካዊ ዕላምኡ ትኸክለኛ ምዃኑ ብተግባር እናረካዩ ስለዝኸደ እዩ። ካብ ጭቡጥ ተሞክሮ እውን እዙይ ስለዘረጋገፀ እዩ። ጥንካራ ማለት እዙይ እዩ። ብነዊሕን መሪርን ቃልሲ ናይ ደርጊ ስርዓት ከፈራርስ ዝጀመረን ኣብ መወዳእታ እውን ስርዓት ደረጊ ከገልግል ዝፀንሐ ናይ ኢትዮጵያ ሰራዊት ብዓሰርተታት ኣሸሓት ኢዱ እንትህብ (እንትማረኽ) ዝነበርና ተጋደልቲ ትግራይ ዝተፈለዩ ጅግንነት ስለዝነበረና፣ ንሶም ድማ ፈርሓት ስለዝነበሩ ኣይኮነን፣ ንሳቶም እውን ጀጋኑ ነይሮም፣ ግና ጠጠው ዝበልሉ ዕላማ ጠሊምዎም፣ ጠጠው ዝበልሉ ፖለቲካዊ ዕላማ ኣሚኖም ምክልኻል ኣበዮም። ውሽጣዊ ጥንካራኡም ብብውልቀኡም ክፈርስ ጀመረ። ብግዕዙይ ምሕደራ ዝምራሕ ሰራዊት ድማ ውሽጣዊ ጥንካራ ኣለዎ ተባሂሉ ኣይሕሰብን። እዙይ ንማንም ናይ ህዝቢ ጥቕሚ ዝሕሉ ስርዓት ይሰርሕ፣ ንደርጊ ጥራሕ ዝተውሃበ ውህብቶ ኣይነበረን።

እቲ ካልኣይ ነገር ንሕና ብጠቕላላ ሃገርና ጠነካራ ንምግባር ምስ እዙይ ኣተሓሕዝና ድማ ናትና ግደ ዝኾነ ህዝቢ ትግራይ ጠንካራ ንምግባር ዝከኣል ብቐነዱ ኣብኡ ኣብ ትግራይ ውሽጢ ብዝስራሕ ስረሕ እዩ። ኣብ ፌደራል መንግስቲ ዝህልወና ግደ ኣብ ላዕሊ ብዝተገለፀ ፖለቲካዊ ዕላማ (ማለት ድማ ብማዕርነት ህዝብታትን ምፍቕቓድን ዝተመስረተ ሓድነት ክጥንክር፣ ሕገ-መንግስትን ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት እንክይተሸራረፉ ተግባራዊ ክኾኑ፣ ተሓታትነት መንግስቲ ክጉልብትን ፍትሒ ዝዓሰለሉ ስርዓት ክሰፍን ወዘተ) ዓቅምና ክንዲ ዝፈቐዶ እናተቐለስና እዚ ቃልሲ እንተይኣበላሸና ምስ እዙይ ጎሲ ንጎሲ ኣብ ውሽጢ ትግራይ ናይ ሃገር ሕግን ዓቕመና ዝፈቐደልናን ኣብ ላዕሊ ካብ እተገለፁ ፖለቲካዊ ስራሕቲ ብተወሳኺ ኢኮኖሚያዊ ዕብዮትን ማሕበራዊ ልምዓትን ክስፋሕፋሕ ቀትርን ለይትን ምስራሕ ይግበእና። ክልል ትግራይ ብዓዕሪ ህዝቡን ብቐዕ ኣመራርሓ ብምሃብን ብዕብዮት ኢኮኖሚን ዴሞክራሲያዊ

ስርዓትን ዝሰፈነሉ ክኸውን ምግባር ይግበሉና።እዙይ ክኸውን ህዝቢ ትግራይ ብዙሕ ከፊሉ እዩ። እዚ ምንቅስቃስ ኣብ ትግራይ ጥራሕ ይገበር ወይ ድማ ካብ ካልኣት ክልላት ሕልፊ ይርከብ ኣይበልኩን፤ሕጊ ብዘፈቐዶ መሰረት ዓቕምና ፀንቂቕና ንጠቐም እየ ዝብል ዘለኹ፤ግዴና እዙይ እዩ። እቶም ካልኣት ግደኦም ነናይ ባዕሎም ይዋዕኡ፤ናይዚ ድምር ውዕኢት ሃገርና ጠንካራ ይገብራ።

ሕዚ ኣብ ውሽጢ ትግራይ ዘሎ ኩነታት ነዚ ኩነታት ኣይገልፅን። ተወለድቲ እቲ ክልል ሃፍቶምን ፍልጠቶምን ተጠቒሞም ከልምዑ እንትደልዩ ዘለዉ ኩነታት ዝምቐዉ ኣይኮኑን። ክልል ትግራይ ብሰናይ ምምሕዳር፤ ብኢንቨስትመንትን ዝምቐ ኩነታት ንተወለድቲ እቲ ክልል ጥራሕ ዘይኮነስ ንካልኣት እውን ምቐዉ ክኸውን እናተገበኦ፤ ሕዚ ዘሎ ግና ካብዙይ ዝረሓቐ እዩ። ንእሽተይ ብትምህርቲ ዝደፍኡን ሃፍቲ ዘዋህሉን ንቲ ክልል እናገደፈ ኣብ ኣዲስ ኣበባ እዩ ስርሖ ዝሰረሕ። እዙይ ንህዝቢ ትግራይ ብቐጻልነት እናድከመ ዝኸይድነገር እዩ። ንክምዚ ዓይነት ኩነታት ምፍጣር ኣብ ማእኸል ዓዲ ዘለዉ ኢኮኖሚያዊ ዕድላት (Opportunities) ዕዕንቶ ከም ዝገብር ይርደኣኒ። እዚ ኢኮኖሚያዊ ዕድል ሰብ ሃፍቲ ናይ ምስሓብ ዓቕሚ ከምዘለዎ ግልፂ እዩ። ምስ እዙይ ግን ኣብ ትግራይ ዝተመቐቐዉ ኩነታት ብዘይ ምፍጣሩ ዝሃድም በዓል ሃፍቲ ድማ ብዙሕ እዩ። እቲ ቀንዲ ጉዳይ ግን ህወሓትን ምምሕዳር እቲ ክልልን ከመይ ጌርና ኢና ‘ምብራር ኣቐሪና ምስሓብ እንክእል’ ኢሎም ለይትን ቀተርን ክጭነቐ ይግባእ። ሕዚ ንዘሎ ኩነታት ክፍጠር ዓብይ ሓላፍነትን ግደን ዝወስድ ሕዚ ዘሎ ምምሕዳር ህወሓትን እቲ ክልልን እዩ። ህዝቢ ትግራይ ኣብ ግዜ ቃልሲ ይኹን ድሕሩኡ ዘፍረዮም ካብ ኩሉ ዝበለፀ ፍልጥትን ክእለትን እዙይ ንምትግባር ቆራዕነት ኣለዎም ኢሉ ብዝኣምኖምን ብዲሞክራሲያዊ መንገዲ ብዝመርጸዎምን እንተደልዩ ድማ ብዘውርዶም ደቁ ክምራሕ ይግበኦ። ካልኣይ ውሕስናና ባዕልና እዚ ስራሕ ምስ እንሰርሕ እዩ።

ግደ ሰራዊት ምክልኻል ሃገር

ካብ ጉንቦት 17-21 1993 ኣ/ፊ ኢህወደግ ነዛ ሃገር ድሕሪ ምቁፅፃሩ ድሕሪ ክልተ ዓመት ኣብ ኣዲስ ኣበባ ሓደ ዓብይ ሲምፖዚየም ተዳልዩ ነይሩ። እቲ ሲምፖዚየም መዘራረቢ ዛዕብኡ ኣብቲ ዝቐረፀ ሕገ -መንግስታዊ ስርዓት ሰፊሕ ክርክር ንምክያድ ነይሩ። እዚ ሲምፖዚየም “Symposium on the making of the new Ethiopian constitution” ተባሂሉ ይዕዋዕ ነይሩ። ብደረጃ ዓለም ለኽ ዝለዓለ ሽም ዘለዎም ሙሁራን ካብ ዝተፈላለዩ ሃገራት መዕዮም ኣብዚ ናይ ኣርባዕተ መዓልቲ ሲምፖዚየም ብጣዕሚ ዕምቆት ዘለዎም ሓሳባት ኣብ ዝተፈላለዩ

ዓውድታት ካቕረቦም። ኣነ እውን ኣብ ኢትዮጵያ ብዛዕባ ዝምስረት ሰራዊት ዝምልከት ሓሳብ ከቕርብ ተዓዲመ ነይረ። ኣብቲ ሲምፖዚየም ተረኪበ ሓሳብይ ካቕረብ። እቲ ዕሑፍ እንተቐርብ ከም ውልቀ ሪኢቶ ኮይኑ ዋላ እኳ እንተቐርብ ኣብቲ ግዜ እቲይ ምስ መለስ ብስፍሓት ተዘራራብናሉ ነይርና። እዚ ማለት ብዕሑፍ ዝቐረቡ ሓሳባት ኣሰራርሕኡ ተኸቲልና ውሳኔ ኣመራርሓ ውድብ ኣይተውሃቦን እምበር ናይቲ ውድብ ኢህወደግ ኣብ ምህናፅ ሰራዊት ዝነበሮ መሰረታዊ ኣተሓሳስባ የንፀባረቕ ነይሩ ማለት ይክኣል። ደሓር እውን ኣብዚ ዝቐረበ ዕሑፍ ውሽጢ ዘለዉ ቀንዲ ቀንዲ ጉዳያት ከም መምርሒ ክንጥቀመሎም ጀሚርና ኢና።

ኣብቲ ሲምፖዚየም ኣብ ዝቐረበ ዕሑፍ ዓብይ ረባሓ ዘለዎም ሓሳባት ቐረቦም። ኣብቲ ሽዑ ግዜ እቲ Security Sector Reform/SSR/ እናተብሃለ ዝፅዕን ብጣዕሚ ዝለዓል ተቐባልነት ዝረኸበ ኣተሓሳስባ ገና እንተይተፈለጠን ሽም እንተይወፀሉ ብመሰረቱ እዚ ኣተሓሳስባ ዝምረሓሎም ቀንዲ ቀንዲ ሓሳባት ንክይዲ ህንፅት ሰራዊት ክንምረሓሎም ከም ዝግባእ ኣቐሚጥና ነይርና። ኩሎም እዞም ኣተሓሳስባታት ኣብዚ ምድጋም ኣድላይ ኣይኮነን። ኣብቲ ዕሑፍ ክም መዛዘሚ ኮይኑ ዝተቐመጠ ሓደ ሙሉእ ሓሳብ ግን ኣብዙይ ብምጥቃስ ሕዚ ሰራዊተና ከምኡ ድዩ ዘሎ ኢልካ ንምሕታት ግቡእ ስለዝመሰለኒ ክጠቕሶ። “We must create a citizen’s army. We must create a military which is loyal to and a servant of the people and which can not be mis-directed to serve the interest of elite or of those who might abuse their power. We must create an army which belongs to the people.” ኣብቲ ግዜ እቲይ ወያኔ ዲሞክራሲ ኣተሓሳስባና ገና እንተይተበከለ ኢና ኣቐሚጥናዮ። ሕዚ ኽ እንታይ ዓይነት ኩነታት እዩ ዘሎ?

ከማና ዝበለ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ንምህናፅ ስግግር ዝግበረሉ ድሑር ኢኮኖሚ ዘለዎን ብዝሃነት ዝበዝሐ ሃገር ዝህነፅ ሰራዊት ምክልኻል ሃገር ንምህናፅ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ሓጋዚ ክኸውን እንተተደልዩ ካብ ማንም ናይ ፓርቲ፣ዓሌት፣ሃይማኖትን ፖለቲካውን ወገንተኻነት ነፃ ብዝኾነ መልክዕ ስራሕ ክስራሕ ይግባእ። ነዚ መርህ እንድሕር ጥሒሱን እቲ ሰራዊት ከም ትካል ብዝመርሕዎ መራሕቲ ወገንተኛ ብዝኾነ ናብ ፖለቲካ ዝኣቱ እንተኾይኑ ናይ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ህንፅት የፅንቀፍ ጥራሕ ዘይኮነን ንውድቀትን ምብትታንን ሃገር እውን ምክናያት ይኸውን።

ሰራዊት ምክልኻል ሃገር ኣብዛ ሃገር ኣብ ዝግበሩ ፖለቲካዊ፣ኢኮኖሚያውን ማሕበራውን ጉዳያት እናኣተወ ፅዕንትኡ ዘዕርፍ እንተኾይኑ ኣብቲ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ዝህልዎ

አሉታዊ ፅዕንቶ ከቢድ ይኸውን። ነዙይ እዩ ጠቕላላ ዓቕሚ ሰራዊት ካብቶም ኣብ ሲቪል መሓውር ዘለዉ ካልኣት ኣካላት ዝበለፀ ከይኸውን ጥንቃቄ ክገበር ዝግበኦ። ቁፅሪ ሰራዊት ኣድላይ ካብ ዝኾነ ከይበዝሕ፤ ባጀቱ ምስ ዓቕሚ ሃገር ተመጣጣኒ ክኸውን፤ ኣወፃፅ ገንዘብ በቢደርጅኡ ቁፅፅር ክግበር፤ ብህዘቢ ብዝተመረፀ ሲቪል ሰበሰልጣን ኣብ ሙሉእ ቁፅፅር ክኣቱ ዝግበር።

ኣብዙይ ሓደ ክልሎ ዝደሊ ነገር ንምስላጥ ዕቤት ኢንዱስትሪ ሃገር ኣብ ዝግበር ምንቅስቃስ ብዋናነት ብጀነራላት ዝምረሓሉ መንገዲ ኣይርደኣንን። ብልሙድ ሜቴክ እናተብሃለ ዝፅዋዕ ትካል ኣብዛ ሃገር ዘለው መመንጨዊ ሓይሊ፤ ፋብሪካ ሽኮር፤ ስራሕቲ ሃዲድ ባቡር ክሰርሕ ሓላፍነት ተዋሂብዎ። እዞም ስራሕቲ ብናይ ውሽጢ ዓዲ ምስርሖም ግርም እዩ። ግን ንምንታይ ኣብ ትሕቲ ቁፅፅር እዞም ጀነራላት ኮይኖም? ኣብ ውሽጢ ምክልኻል ሃገር ዝርከብ ቴክኒካዊ ብቕዓት እንተልዩ ታንኪ፤ ኣውሮፕላን፤ ተሽከርካርቲ፤ መሳርሕታት መራኽቢ ወዘተ ይፀግን፤ ብቕዓጥ እንድሕር ሃልይዎ እውን ይስራሕ። ካብዚ ንላዕሊ ብቕዓቶም ዝድለ ኣባላት ሰራዊት እንተልዩም እውን ኣብ ሲቪል መሓውር ኣትዮም እቲ ስራሕ ይስርሕዎ። ዋላ እኳ ብሕጊ ዓርሱ ዝኸኣለ ኣወዳድባ ዘለዎ እንተኾነ ሕዚ ምስ ምክልኻል ሃገር ዘለዎ ቅርርብ ግን ዘየድሊ እዩ እብል።

እዚ ዓብይ ባጀት ዘለዎ ትካል በቲ ኣካል መውፅኢ ሕጊ ተሓታቲ ከይኸውን ጉዳይ ሃገራዊ ብሄራዊ ድሕንነት እናተብሃለ ዝሸፋፈን ነገር ክህሉ፤ ስለዚ ተሓታትነት ዘይብሉ ብኸነት ክህሉ ከነታት የመቻቹ። ካብዚ ብተወሳኪ ስራሕ ብምሃብ ብምክልኻልን ኣብዛ ሃገር ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን ጉዳያት ዘየድሊ ፅዕንቶ ፈጣሪ ይኸውን። እዚ ተደሚሩ ድማ ተቋም ምክልኻል ሃገር ኣብ ናይዛ ሃገር ፖለቲካዊ ሂወት ዘለዎ ኣሉታዊ ፅዕንቶ ይውስኽ። ከም መርህ ግን ናብ ዱልዱል ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ኣብ ዝግበር ሰግግር ሓይሊ ምክልኻል ሃገር ብሙሉኡ ኣብ ሕብረተሰብ ዘለዎ ኣድላይ ዘይኮነ ፅዕንቶ ናይ ምፍጣር ዓቕሚ ምቕናስ እዩ ክኸውን ዘለዎ። ሕዚ ኣብ ሃገርና ዘሎ ከነታት እዚ መርህ ዝኸተል ኣይኮነን።

ሉኣላዊነት ሓንቲ ሃገር ሓልዩ ህዝቢ ብዝመረፀ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓትን መልክዕ ኣነባብራን ብዘይካ ፅዕንቶ ናይ ማንም ሓይልታት ባዕዲ፤ ሃገር ክምራሕ ብምክኻል ሰራዊት ምክልኻል ሃገር ዝለዓለ ግደ ከም ዘለዎ ኩሉ ካብዚ መስመር ንላዕሊ ሓሊፉ ኣብዛ ሃገር ውሽጣዊ ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን ሂወት ኢዱ እናእተወ ፅዕንቶ ዘሕድርን ንምምራሕ ዝህንጦን እንተኮይኑ ድማ ኣብ ህንፃት ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ዝለዓለ ኣሉታዊ ፅልዎ ይህልዎ። ኣብ

ህንፃት ሕገ-መንግስታዊ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ዝርከብ ሃገር ነዚ ካብ ሰራዊት ክመፅእ ዝኽእል ዕዕንቶ ምቅዋምን ምቁፅፃርን ይግበኑ። እዙይ ክኸውን እንተዘይከኢሉ ኣብቲ ስርዓትን ኣብ ጠቕላላ ናይዛ ሃገር ቀጻሊ ህልውናን ዓብይ ሓደጋ ከምፅእ ይኽእል። ምስ እዙይ ተተሓሔዙ ብፍላይ ሓደ ሓደ ዓሌታዊ ዝኾኑ ኣተሓሳስባታት ጎሊሆም ክዝረቡን ኣብ ህዝብታት ሃገርና ምልዕዓል እንዳበዝሐ፤ ተወለድቲ ትግራይ እቲ ጠቕላላ ሓይሊ ፀጥታ፤ ሓይሊ ምክልካል ድማ ብፍላይ ከም ዋልታ ናይ ምርኣይ ኩነታት ይድመዕ። ብናቶም ኣዘራርባ ሓይሊ ምክልካል ተጠናኪሩ ናይ ህዝቢ ምልዕዓላት ክቆፃፀርን ዓዳ ከረጋግፅን ድሌቶም ይገልፁ። እዙይ፤ ዝሓሸ መማረቢ ናይ መፍትሒ ሓሳብ ካብ ምስኣንን ቡቲ ፀገም ካብ ምጭናቕን ዝመፅእ ይመስለኒ፤ግን ድማ የጋድዶ እንተኮነ እምበር ኣይክፈትሖን።

ብምክልካል ሓይሊ ኢድ ኣእታውነት ዝሕሎ መሰል ህዝቢ ትግራይ ይኹን ረብሓ የለን። ቅድሚ ሕዚ ዝነበሩ ገዛእቲ ደርብታት ዝፈፀምዎ ጌጋ ንምፍፃም እንተደሊና ድማ ኣይኾነልናን 'ውን። ንሓቶም እኳ ካብ ህዝቢ ትግራይ ዝበዝሕ ህዝቢ፤ ዝበለፀ ሃፈቲ፤ ዝሓሸ ተሞክሮ፤ ዝሓሸ ዝተምሃረ ሓይሊ ሰብ ሒዞም ኣይክኣልዎን፤ምክንያቱ ከዓ እቲ ኣተሓሳስባ ድሑር ስለዝኮነን ህዝቢ ንምጭቋን ዝደሊ ስለዝኮነን ኣይቀፀለን።

ዋላ እኳ ኣብ ላዕሊ ዝረኣዩ ኣዘዘቲ ሰራዊት ተወለድቲ ትግራይ ብርክት ኢሎም እንተተርኣዩ እቲ ሰራዊት ግን ሓንፈፅ ህዝብታት ኢትዮጵያ እዩ። ኣብ ውሽጢ እዚ ኣካል ወገንተኛ ፖለቲካዊ ቅዋም እንተተታሒዙ ባዕሉ እቲ ትካል ንምፈራስ ከም ዝወሰነ ክፍለጥ ይግባእ። ኣብቲ ትካል ዘለዉ ኣባላት ደቂ ኩሎም ህዝብታት ኢትዮጵያ ስለዝኾኑ ብብሄር ብሄረሰባቶም ተኸፋፊሎም እቲ ትካል ይዓኑ። እዚ ድማ ሳዕቤኑ ብጣዕሚ ዝለዓለ እዩ። ሰራዊት ምክልካል ሃገር ናይ ሓነቲ ሃገር ሉኣላዊነት ሓልዩ፤ ሓነቲ ሃገር ክትሰርሕ ካብ ዘኽእሉ ትካላት እቲ ቀንዲ ዓንዲ እዩ። ኣብ ውሽጢ እዚ ትካል ዝመፅእ ዕንወት ነዛ ሃገር ሒዞ እዩ ዝዓኑ። ስለዙይ ዝለዓለ ጥንቃቄ ይሓትት። እቲ ቀንዲ ናይ ጥንቃቄ ስጉምቲ ድማ ክም ትካል ናብ ወገንተኛ ፖለቲካ (ናይ ብሄር፤ፓርቲ፤ሃይማኖት ወዘተ) ዘይምእታወ እዩ። ሕገ-መንግስታዊ ተልእኮኡ ጥራሕ ምፍፃም እዩ። ስለዚ ሓይሊ ምክልካል ብምጥንካርን ኣብ ውሽጢ ፖለቲካዊ ፀወታ ክኣቱ ምሕሳብ ብሓዊ ከም ምፅዋት ምኳኑ ክፍለጥ ኣለዎ።

ካብዚ ብተወሳኺ ግን ከም ገለ ኢሉ እዚ ጉዳይ እንተተሳኺሎ እቲ ሰራዊት ነዛ ሃገር ንውሑድ ግዜ እንተረጋገፀ፤ ውዕለት ውዒለ ኣለኹ ዝብል ሰራዊት ወይ ባዕሉ ንጉስ ይኸውን (ደርጊ ከም ዝገበሮ) ወይ ኣንጋሲ ይኸውን እሞ ናይዛ ሃገር ፖለቲካ እዞም ወታደራት ብዝደልይዎ መንገዲ

ይሕምስዎ። ዝደለይዎ ይሰኙሉ፤ ዘይደለይዎ የውርዱ፤ በዚ ከይዲ ሃገር ሰላም፤ ምርግጋዕ፤ ኢኮኖሚያዊ ዕቤት ዝበሃል ነገር ትስእን። እቶም ወታደራት ከምዝደልይዎ ይዕነድሩላ። እዚ ድማ ዓሰርተታት ዓመታት ንድሕሪት ምምላስ እዩ። ነዚ ዝምነ ንፁህ ሕልና ዘለዎ ዜጋ ዘሎ ኣይመስለንን።

ብድምሩ ብሓይልታት ፀጥታ ኢድ ኣእታውነት ዝፍታሕ ፖለቲካዊ ፀገም ኣብ ኢትዮጵያ ውሽጢ የለን። ሓይልታት ፀጥታ ብፍላይ ሰራዊት ምክልካል ፅቡቕ ውፅኢት ዘምፅእ መቐፀልታ ናይ ትክክለኛ ፖለቲካ፤ መፈፀሚ ትክክለኛ ፖለቲካ ኮይኑ ከገልግል እንተሎ እዩ። ብሓፂሩ እቲ ሕገ-መንግስቲ ዘቐመጠሉ ተልእኾ እንትፍፅም ጥራሕን ጥራሕን እዩ። እዚ ድማ ብብዙሓት ኣብዚ ዛዕባ ዝለዓለ ምርምር ዝገበሩ ሊቃውንቲ ተረጋጊፁ ዝሓደረ ዛዕባ እዩ።

መፍትሒ ሓሳባት

ኣብ ላዕሊ ከም ዝተገለፀ ሃገርና ኣብ ውሽጢ ፖለቲካዊ ቅልውላው ትርከብ። እዚ ቅልውላው ነቲ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት መሰረት ጌርካ፤ ብሰላማዊ መንገዲ ንምፍታሕ ዘክእል ፖለቲካዊ ከይዲ ኣብ ቀረባ እዋን እንተዘይ ተጀሚሩ ሃገርና ከም ሓደ ህልውናን ሉኣላዊትን ዝሓለወ ሃገር ንምቕፃል ኣፀጋሚ ናብ ዝኮነሉ ኩነታት ክንበፅሕ ኢና ዝብል እምነት ኣለኒ። ናይዚ ሕዚ ሃገርና እትርከበሉ ፖለቲካዊ ኩነታት ቀንዲ ምክንያት ድማ እንተነኣሰ ኣብቲ ሕገ-መንግስቲ ዝተቐመጡ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ምትግባር ዘይምክኣል እዩ። ንመፍትሒሉ ሰፊሕ ዲሞክራሲያዊ ፖለቲካዊ ኩነታት ብምፍጣር ክጅመር ኣለዎ። በቲ ሕገ-መንግስቲ ኣፍልጦ ዝረኸቡ ዲሞክራሲያዊ መሰላት ኣብ ተግባር ንምውዓል ዝጅመር ፖለቲካዊ ከይዲ እቲ ቀንዲ ዕላምኡ ምህዳር ዲሞክራሲ ብምስፋሕ ህዝቢ ኣብ ልዕሊ መንግስቲ ክህልዎ ዝግባእ ናይ ምቁፅፃር ዓቕሚ ክውስኽ ምግባር፤ ተኣማንነት ዘለዎ ምምሕዳር ንምምስራትን ድሕሪ እዙይ ድማ ናይቲ ዲሞክራሲያዊ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ዕምቆትን ስፍሓትን እናወሰኸ፤ እናደልደለን ዝኸደሉ መንገዲ ምዕራይ ይኸውን።

ሕዚ ሃገርና ካብ ዘላቶ ፖለቲካዊ ቅልውላው ንምውፃእ ኣብቲ ሕገ-መንግስቲ ዝተረጋገፁ ሰብኣውን ፖለቲካውን መሰላት ብዘይ ምንም ምሽርራፍ ኣብ ተግባር ብምውዓል፤ ኩሎም ሓይልታት ፖለቲካ ብዘይ ምንም ፅዕንቶ ብሰላማዊ ፖለቲካዊ ውድድር ዝሳተፍሉ ኩነታት ብምምችቻው ክጅመር ይግባእ። ካብዚ ብተወሳኺ እቲ ሕብረተሰብ ብሲቪክ ማሕበራት ኣቢሉ እዚ ብተናፀልን ብውልቀን ዝገብሮ ሰፊሕ ተሳትፎ፤ ሕዚ ሃገርና ዘላቶ ፖለቲካዊ ኩነታት

ብዕቱብ ክገንዘብ ብምግባር ፖለቲካዊ ተሳትፍኡ ከዕቢ ይግባእ። ኣብ ከይዲ ድማ ህዝቢ ኣብ ኣሰራርሓ መንግስቲ ዘለዎ ፅዕንቶ ዘዕብዮሉ፤ ብሰፊሕ ህዝባዊ ተሳትፎ ዝምራሕ ፖለቲካዊ ስርዓት ዝበለፀ ምትእምማን ዝፈጥረሉ፤ ቅሬታታቱን ዝሪኦም ጉድለታትን ብዘይ ፍርሒ ዝመኻኸረሉ፤ ካብዘይ ተላዒሉ ድማ መፍትሒ ዘቐርበሉ ፖለቲካዊ ኩነታት ክፈጥር ኣለዎ። ምስ እዚ ጎሲ ንጎሲ እቲ ሕብረተሰብ ፖለቲካዊ ኣተሓሳስብኡ ምስ ዝጥዕሞን ናይ ሃገርና ፖለቲካዊ ፀገማት ክፈትሕ ይኸእል እዩ ኢሉ ዝኣምነሉ ፖለቲካዊ ፓርቲ ብእምነት ዝውደበሉ ኩነታት ክመቻቾ ይግባእ። ኣብዚ ከይዲ በብግዚኡ እናተጠናኸረ ሰላማውን ዲሞክራሲያውን ብዝኾነ ኣግባብ እዞም ፀገማት ብምፍታሕ እቲ ቅልውላው ምውጋድ ዝከኣለሉ ኩነታት እናጎልሀ ምምዕኡ ዝርእየሉ፤ ብምኳኑም ኣብ መንጎ እቲ ሕብረተሰብን ሓይልታት ፖለቲካን ዝህሉ ምትእምማን እናጠንከረ ዝኸደሉ ኩነታት ክፍጠር ይግባእ።

ኣብ መወዳእታ ድማ ግዜን ሕግን ሓሊኻ ዝግበር ነፃ፤ ዲሞክራሲያዊ፤ ምልኣተ ህዝቡ ዘሳተፈን ተኣማንነት ዘለዎም ዓለም ለኻዊ ተዓዘብቲ መረፃ ዝተሳተፉሉ መርፃ ብምክያድ እቲ ሕብረተሰብ ዝደልዮ ፖለቲካዊ ፓርቲ ክምረፅ ምኸኣል ይግባእ። ሓይልታት ፖለቲካ እውን ካብዚ ከይዲ ዝርከብ ውዕኢት መረፃ ብፀጋ ዝቐበልሉ፤ ነዚ ተግባራዊ ንምግባር ድማ ዝስማዕምዕሉ ኩነታት ክፍጠር ኣለዎ።

እዚ ሰፊሕ ምንቅስቃስ ዝሓትት ኣብ መወዳእታ እውን ኣብ ዝቐፅል ዘመነ መረፃ ዘብቅዕ ፖለቲካዊ ከይዲ ንምፍፃም ኣብ ሃገርና ካብ ዝርከቡ ፖለቲካዊ ፓርቲታት ተስማዕሚያም ዝኸእልዎ ነዚ ከይዲ ዝመርሕ መሓውር ክፍጠር ይግባእ። እዚ ምስ ፖለቲካ ፓርቲታት ብምስምማዕ ዝፍጠር ዕላምኡ ኣብ ላዕሊ ንዝተገለፀ ኩነታት ምዕዋት ዝኾነ ኣካል ካብ ናይ መንግስቲ ዕለታዊ ስራሕ ተፈልዮ ቀንዲ ስርሑ ዘሎ ቅልውላው ኣብ ምፍታሕ፤ ኣብ ላዕሊ ዝተገለፀ መረፃ ምክያድ ይኸውን። ኣብዚ ወቕቲ እቲ ናይ መንግስቲ መሓውር ዕለታዊ ስርሑ ከይተኣንጎለ ከም ዝነበሮ ስርሑ ይቐፅል። እዚ ከይዲ ንዝተዓለመሉ ሽቶ ክወቅዕን ብዝተሳኸበ ኩነታት ክጠናቐቐ ብፍጥንት ክሳብ መፃኢ መረፃ ዝለዓለ ናይ ፖለቲካ ስራሕ ክሰርሕ ኣለዎ ዝብል እምነት ኣለኒ።

እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተቐመጡ ዕላማታትን ናይ መፍትሒ ሓሳባትን ተግባራዊ ንምግባር ካብ ምዝራብ ምፅሓፍን ዝሓለፈ ብርክት ዝበሉ ጭቡጥ ስራሕቲ ከም ዘለዎም ግልፂ ይመስለኒ። እዚ ሰፊሕ ስራሕ ብዝተፈላለዩ ሙያ (Discipline) ፍልጠት ዘለዎም ሰባት መጀመርያ እቲ ሓሳብ ብኣግባቡ ኣጠናኺሮም እንተዘቐምጥዎን ካብዘይ ዝተልዓለ ዝርዝር ትልሚ ወፂኡሉ

እንተዝትግበር ዝበለፀ ውፅኢት ይህልዎ እብል። እዚ ምንቅስቃስ ገዛኢ ፓርቲን ንሱ ዝመርሖ መንግስትን እቶም ፀገማት ብግልፂ እናተዛረቦምን ንምፍታሕ ድሌት ዘለዎ ምዃኑ እናገለጸን ስለ ዝኾነ፤ ኣብ ውሽጡ ዘለው ፀገማት (እቶም ፀገማት ንምፍታሕ ዝገብሮ ምንቅስቃስ ዘይድግፉ ኣካላት ከምዘለው ግልፂ ስለ ዝኾነ) ፈቲሑ፤ ኣካል ምፍታሕ እቲ ፀገም ክኸውን እዩ ካብ ዝብል እምነት ይብገስ። መፍትሒ ሓሳባት ሓፈሻዊ ባህሪ ገዛኢ ፓርቲን ካልኦት ሓይልታት ፖለቲካን ብሓባር፤ ሕገ መንግስቲ ዝፈቐዶም መሰላት ብሙሉእ ከይተሸራረፈ ተግባራዊ ንምግባር ዘክእል ኩነታት ንምፍጣር ይኸውን።

እቲ ዝተጠቐሰ ኩነታት ንምፍጣር እንታይ ክግበር ኣለዎ ንዝብል ሓሳብ፤ ሓይልታት ፖለቲካ ባዕሎም ብዝገብርዎ ምክክርን ልዝብን ዝርዝር ኣካይድኦ ዝውሰን እንተዝኸውን ይምረፅ። እዚ ከምዘሎ ኮይኑ ሓደ ሓደ ክርኣዩ ዘለዎም ጉዳያት ንምጥቋም ግን መሊስካ ክርኣዩ ዝግበኦም ሕግታት ክህልዉ እዮም። ንኣብነት ሕግታት መረፃ፣ ሰላማዊ ሰልፊ፣ ናይ ሚድያን ፓረትን ምዝገባ ወዘተ። ብሓፈሻ ህዝቢ ወዲቡ ሓሳቡ ብነፃ ገለፁ፣ ናብ ድላዩ ፖለቲካዊ ውድብ ተፀንቢሩ ብድልዩቱ ክመርፅ፣ ውድባት ሓሳባቶም ብድላዮም ብናይ መንግስቲ ሚድያ ሓዊሱ ብዘይ ዝኮነ ፅዕንቶ ክገልፁ፣ ብመንፅር ሕጊ ኩነታት ምምዕርራይን ኣብ ተግባር ክውዕልን ምግባር።

ከም ብሓዱሽ ክውደቡ ዝግበኦም ኣካላት እውን ክህልው እዮም። ንኣብነት መረፃ ቦርድ፣ ኮሚሽን ሰብኣዊ መሰላት፣ መንግስታዊ ሚድያታት ወዘተ። ውፅኢት እቲ ሓፈሻዊ ምንቅስቃስ ዝልካዕ ኣብቲ ሕብረተሰብ ዝለዓለ ምንፈስ ምትእምማን ብምፍጣር ነፃ ዲሞክራሲያዊ መረፃ ተኻይዱ፤ ውፅኢቱ ተኣማንነት ዘለዎ ኮይኑ ክፍፀም እንትክእል እዩ።

ኣብዚ ከይዲ ሓይልታት ፀጥታ ከምቶም ካልኦት ናይ መንግስቲ ፈፀምቲ ስራሕ ኣካላት ኣብ ዝኾነ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ኢድ ካብ ምእታው ክዕቀቡ ኣለዎም። ዋና ዕላመኦም ወሰን ሓገር ምሕላውን ሰላምን ምርግጋዕን ክሰፍን ላዕለውነት ክረጋገጽ ምግባር ይኸውን። ኣብዚ ብተወሳኺ ሓይልታት ፖለቲካ ዝተስማምዕሉ ዝኾነ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ካብ ዘኾነ ሓይሊ ጥቕዓት፣ ምንግስቲ ይኹን ካልኦት ሓይልታት ፖለቲካ ካብ ዘዋፍርዎ ናይ ህዝቢ ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ዝግድብ ወይ ውፅኢት እቲ ምንቅስቃስ ብዝተፈላለየ መንገዲ ፅዕንቶ ንምፍጣር ዝግበር ምንቅስቃስ ክቆፀር ኣለዎም።

መጠቓለሊ

ብነሃተይ ኣረዳድኣ ሃገርና ንምፍትሑ ኣፀጋሚ ናብ ዝኾነ ፖለቲካዊ ቅልውላው ክትኣቱ ትኽእል እያ። ካብኡ ሓሊፉ እውን ከም ሓንቲ ልዓላውነታ ዘኽበረት ሃገር ኮይና ክትቅፅል ናብ ዘይትኽእሉሉ ኩነታት ክትበፅሕ ትኽእል እያ። እዙይ ንኸይትኸውን ክግበሩ ኣለዎም ዝበልኩዎም ንዓይ ዝተረኣዩኒ መፍትሒ ሓሳባት ንምቕራብ ፈቲነ ኣለኹ። ነሃተይ ጥራሕ እዩ ትኽክለኛ ሓሳብ ዝብል ደረጃ ቅዋም የብለይን። እዚ ጉዳይ ብጣዕሚ ዘተሓሳስብ ስለ ዝኾነ ናይ መንደር ፀርፍታትን መፀለምታታትን ገዲፍና ስልጡን ብዝኾነ መንገዲ ንዘራረበሉ፤ ንዙይ እውን ኣነ ዝመስለኒ ኣቐሚጠ ኣለኹ እዩ ዝብል ዘለኹ። ከምቲ ኣነ የተሓሳስብኒ ዝብሎ ዘለኹ ዘተሓሳስቦ ብዙሕ ሰብ ስለ ዘሎ ዝተሰሓሓትና ምዃና ከረደኣና ዝኽእል ሰብ እንተሎ ብስልጡን መንገዲ የረደኣና፣ የርእየና። እቲ ፀገም ከም ዘሎ መንግስቲ እውን ዝኣመነሉ ስለ ዝኾነ ግን ፀገም የለን ዝብል ሰብ ተኣማንነቱ ከተሓትት እዩ። ምንጩ ናይቲ ፀገም እንታይ እዩ ከመይ ክፍታሕ ይኽእል ኣብ ዝብሉ ሓሳባት ዝተፈለየ ሓሳብ ዘለዎ ተልዩ ድማ (ካብ ገዛኡ ፓርቲ ይኹን ካብ ካሊእ ሓይሊ) ንስመዓዮ። ብሓፈሻ ሓዚ ሃገርና ኣብ እትርከበሉ ኩነታት ኣመልኪትና ብዘይ ዝኾነ ፍርሒን ስግኣትን ሙሉእ ዴሞክራሲያዊ መሰልና ተጠቐምና ክንመያየጥን ክንዘራረብን ይግባእ።

ብነሃተይ እምነት እዚ ሓዚ ዝርኣ ዘሎ ፖለቲካዊ ፀገማት ካብቲ መሰረታዊ ኣወቓቕቓ ፖለቲካዊ ስርዓትን ኢኮኖሚያዊ ኩነታትን ዝብገስ ስለ ዝኾነ ስርዓታዊ (ሲስተሚክ) እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ስለ ዝኾነ እዩ ድማ ኢህወደግ እናፈለጦ እንደሃለወ ንምፍትሑ ዝተፀገመ እዩ ዝብል። ንቕድሚት ብናይ ገዛኡ ፓርቲ መሓውርን ንሱ ብዝሃንደሶን ብዝምራሕ ህዝባዊ ምንቅስቓስ ጥራሕ ክፍታሕ ኣይኽእልን። ካልኣት ሓይልታት ፖለቲካ እውን ኣብ ሕገ መንግስቲ ተመርኩሶም ብዝገብርዎ ሰፊሕ ምንቅስቓስ ተደሚርዎ እዩ እቲ ፀገም ክፍታሕ ዝኽእል ዝብል እምነት እዩ ዘለኒ። ናይዚ ኹሉ መእሰሪ ድማ ነፃ፣ ፍትሓዊን ብህዝቢ ተማኒን ዝኾነ መረፃ ብምክያድ ህዝቢ ዝመረፀ መንግስቲ እንትምስረት እዩ ቀስ ብቐስ እናተፈትሐ ዝኸድ ዝብል እምነት እዩ ዘለኒ። ህዝቢ ንመንግስቲ ብፍላይ ድማ ንስራሕ ፈፃሚ ምቁፅፃር እንትኽእል እዩ ሓዚ ዘለዉ ፀገማት መፍትሒ ምንዳይ ዝከኣል ኢ እኣምን።

ዴሞክራሲን ነፃ ናይ ህዝቢ መረፃን ብሓደ ግዘ ኣብ ስልጣን ናይ ዘሎ ውድብ ድሌትን ባህግን መፈፀሚ ኣይኾኑን። ሕገ መንግስታዊ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ይደሊ እዩ ኢሉ ዝኣመነ ውድብ፣ ጉልበቱ ተኣማሚኑ ኣነ እምበር ካሊእ ውድብ ክምረፅ የብሉን ክብል የብሉን። ሕገ መንግስታዊን ዴሞክራሲያዊን ስርዓት ከይዲ እዩ፣ ብኸይዲ እዩ ዝህነፅ። ኣብ ስልጣን ዘሎ

ውድብ ዴሞክራሲያዊ ከይዲ ክትሰዓርን ክትስዕርን ዘግብር ምዃኑ ኣሚኑን ተቐቢሉን ክኸድን ንዕኩ ክሰርሕን ይግባእ። ሓደ ውድብ ዘለኣለም ኣብ ስልጣን ንምኳን (እሞ ድማ እናፈራራሕካ) ዝምነ እንተኾይኑ ዘተኣማምን ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እናተሃነፀ እዩ ክበሃል ኣይክእልን፤ ኣይግባእን።

"tsadkanbayru@yahoo.com